O PERSPECTIVĂ ISTORICĂ ASUPRA ÎNVĂȚĂMÎNTULUI:

ANDREI PIPPIDI: GENERAȚIA ÎNTRE CINCIZECI ȘI ȘAIZECI DE ANI TREBUIE SĂ DISPARĂ

CONVORBIRI LITERARE

FONDAT 1867 DE „JUNIMEA"

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor din România serie nouă, nr. 34(1280) octombrie 1990

Singura soluție

Anul școlar a debutat sub auspicii puțin favorabile. Ca urmare a insuficienței locurilor din cămine, studenții au declarat grevă. Guvernul s-a grăbit să le repartizeze cîteva clădiri, însă numai pe hîrtie. La Iași, criza spațiilor de cazare și-a găsit drept țapi ispășitori pe studenții veniți de peste Prut. Urîte obiceiuri! Să presupunem, totuși, că problemele de spațiu locativ își vor găsi în cele din urmă o rezolvare. Mai greu vor putea fi, în schimb, soluționate violentele contestații ale celor nereușiți la examenele de admitere în facultăți. E de la sine înțeles că examinatorii vor susține pînă în pînzele albe că au fost întruchiparea obiectivității, după cum candidații respinși își vor striga, tot pînă în pînzele albe, nedreptățirea. Probabil că adevărul e undeva pe la mijloc. Și probabil că lucrurile vor rămîne așa cum sînt. Nu se poate schimba totul peste noapte — îmi șoptește o persoană cu experiență. Totul nu, desigur. Dar chiar nimic?

De fapt, starea învățămîntului românesc e infinit mai gravă decît sîntem dispuși a recunoaște. Precaritatea bazei materiale și lipsa de obiectivitate a unor cadre didactice, semnalate mai înainte, reprezintă picăturile imediat vizibile, grație cărora conținutul paharului dă pe de lături. Însă maladiile învățămîntului nostru sînt vechi și de esență. Vreme de aproape o jumătate de veac, el n-a fost precumpănitor formativ, ci informativ. În loc să fie învățați a gîndi, elevii și studenții acumulau pur și simplu cunoștințe. Își exersau memoria, nu judecata. Iar această anomalie și-a pus amprenta pe toate generațiile postbelice de absolvenți. Pe de altă parte, specializarea s-a petrecut la noi prea devreme, înainte de a fi puse bazele unei culturi generale elementare. De aceea avem astăzi ingineri care nu știu să scrie corect românește, care nu cunosc măcar o limbă străină, pentru care lectura altor tipărituri decît gazetele echivalează cu o corvoadă. Învățămîntul a creat în primul rînd oameni mărginiți la propria lor specialitate, însușită cantitativ, scandalos de ignoranți de îndată ce sînt nevoiți a păși dincolo de marginile ei. În fine, școala nu i-a ajutat defel pe elevi să-și descopere înclinațiile reale și să și le cultive. Din contra, i-a stimulat să și le ignore, orientîndu-i în direcții potrivnice aptitudinilor. Astfel a luat naștere concurența absurdă la unele institute de învățămînt superior, unde au intrat mai ales cei obișnuiți a memora tomuri întregi și de unde au ieșit generații peste generații de profesori, medici și ingineri, poate că în felul lor conștiincioși, dar lipsiți de vocație pentru respectivele profesiuni. Iar acum suportăm consecințele. Dacă procesul de înnoire din România se desfășoară cu încetineală de melc, motivul trebuie căutat în inerția oamenilor. Numai că această inerție le-a fost sădită și întreținută prin instrucția școlară de toate gradele. Toți cei trecuți prin școala comunistă sîntem, mai mult sau mai puțin, atinși de comoditate, lene a minții, rutină și ne e foarte greu să ne schimbăm modul de a gîndi și a fi.

Îndată după evenimentele din decembrie, am avut impresia că școala românească își va regăsi adevărata menire. M-am înșelat. Dascălii contestați atunci pentru incompetență s-au grăbit să dea în judecată institutele care-i puseseră în disponibilitate și au cîștigat procesele. Posturile vacante din învățămîntul pre-universitar s-au ocupat prin concurs de dosare, decisivă fiind vechimea în muncă. Foștii profesori de ateism predau acum istoria religiilor, iar cei de socialism științific — noțiuni de democrație. Manualele școlare au rămas ca înainte, programele — tot așa. Tragedia învățămîntului românesc își urmează nestingherită cursul. Se vede că nimeni n-are interes să-i pună capăt.

Chiar nu se poate face nimic? O soluție ar exista, dar mă tem că ea va întîmpina o opoziție cvasigenerală: anume scoaterea la concurs a tuturor posturilor de interes public. Indiferent că sînt ocupate ori vacante. Altminteri, competența va continua să stea umilă la colț, în timp ce incompetența, activă, va tăia și va spînzura.

Al. DOBRESCU

În acest număr:

• Cu plugul de lemn prin ogoarele pedagogiei (pag. 4–5)

• Grandoare și decădere universitară (pag. 8–9)

Desene de Edward Lear

Bun venit, studenți basarabeni!

Decenii întregi de istorie contemporană, stăpînii noștri — partidul și conducătorul — au făcut sluj în fața stăpînilor lor de la Moscova, deși jocul politic mima (pînă la a-i prosti și pe occidentali) independența față de ei.

Cel mai de necontestat argument în favoarea ideii că poziția lor a fost doar pe deasupra de... independență, este faptul că au cruțat susceptibilitățile rușilor vizavi de Basarabia, declarîndu-le, periodic, a nu avea pretenții teritoriale asupra ținutului. Foarte sensibili la această problemă au fost vecinii noștri dintotdeauna, cu deosebire Stalin (vezi protocolul secret din august '39, semnat între nemți și ruși, unde rușii își manifestă interesul expres pentru această veche și bogată provincie românească, provincie care, pe lîngă resursele sale, aducea drept zestre și deschiderea la mare, cea dorită și de Petru I!).

Deci decenii la rînd am contribuit și noi printr-o „discreție" prost înțeleasă, printr-o grijă exagerată (deși pînă la un punct explicabilă) pentru... „neamestecul în treburile altor țări", la deznaționalizarea Basarabiei. (Am avut prilejul să constat că sloganul, pretinzînd a ascunde o superioară înțelegere a subtilităților politice, a mutilat și mințile unora dintre noi. Iată: cu ocazia sărbătoririi numite a „Podului de flori", am vorbit cu o doamna ingineră pensionară, originară dintr-un sat de pe malul Prutului, care mai ține minte și acum retragerea precipitată a românilor din Basarabia în România, în iunie 1940. Invitînd-o la Prut, mi-a răspuns nemulțumită că nu merge, considerînd sărbătoarea „un amestec în treburile altor state!").

Dar uite că vremurile s-au schimbat, și contextul politic însuși a suferit serioase modificări. Basarabenii au voie să spună că... sînt români, noi — mai precis guvernanții noștri de dată recentă — avem voie să reamintim că Basarabia e a noastră, prin reafirmarea faptului că... nu avem nici o pretenție teritorială față de ruși!

Dar să nu fim nedrepți: „discreția" postbelică a fost abandonată, „neamestecul" a căpătat sensibil o altă nuanță. Nu neapărat în sensul că s-ar fi găsit un Tache Ionescu sau un Lascăr Catargiu) care să trimită substanțiale ajutoare bănești în provincia română, în care s-a degradat totul, cu excepția oamenilor, în timp de 45 de ani de glorioasă, comunista „grijă față de om" (mai mult, ne-am „învrednicit" să acceptăm noi ajutoarele lor, efectiv rupte de la gura copiilor!), ci în sensul că subiectul a încetat să mai constituie un tabu! Ni se acceptă să vorbim despre pămîntul acesta, despre istoria lui, despre samavolniciile politice care au rupt în două harta Moldovei și-a Bucovinei. Ni s-au îngăduit vizitele, schimbul de cărți, colaborări de tot soiul etc., dar nu au dispărut nici acum greutățile trecerii graniței, singurul lucru care ar facilita cu adevărat contactul... interetnic!

Termenul adecvat este într-adevăr ni s-a **îngăduit**, pentru că tot ce s-a întreprins din decembrie pînă acum, în favoarea apropierii oamenilor de pe cele două maluri ale Prutului, s-a datorat presiunii de jos în sus, adică din partea celor care n-au uitat pe basarabeni nici o clipă.

Primul pas concret și cu adevărat semnificativ pe care l-a făcut guvernul român pentru stabilirea între România și Basarabia a unor legături gen R.F.G.—R.D.G. (dar iată ce repede istoria dărîmă... modelele!) este oferirea posibilității unor tineri de peste Prut și Nistru de a studia în țară. Anul acesta — an providențial — peste 1000 de elevi și peste 1000 de studenți din Basarabia și (un procent mai mult simbolic) din Bucovina de nord, au primit burse de studii din partea statului român pentru a învăța la Iași, Suceava, București, Cluj, Sibiu, Timișoara etc.

Privit în absolut, pasul este uriaș în ce privește reintegrarea ținuturilor respective în cultura română. Cînd numai acum cîteva luni încă ne era interzis sa pomenim cu voce tare numele lor.

În Iași, liceul „C. Negruzzi", Universitatea „Al. I. Cuza", Institutul politehnic, Institutul de teatru și-au deschis sălile de curs pentru copiii și tinerii bursieri.

Numai la Universitate au venit 107 studenți, înscriși la geologie-geografie, istorie, filozofie, litere, biologie, matematică, drept; cei mai mulți au optat pentru filozofie, litere și drept.

Mai complexă mi s-a părut a fi situația celor înscriși la litere, așa că am solicitat cîteva date d-lui D. Irimia, decanul acestei facultăți.

Am aflat astfel că selecția celor 27 de studenți a fost făcută de o comisie din Chișinău, deși Iașul a solicitat ca din comisie să facă parte și specialiști din România. Convenția a fost să fie acceptați studenți care au absolvit deja anul I, urmînd ca aici să fie reînmatriculați tot în primul an, și tineri care au luat în vara aceasta examenul de admitere în învățămîntul superior. Din păcate, pe listele cu numele tinerilor selectați după aceste criterii, liste transmise din vară de către Ministerul învățămîntului din Chișinău, au apărut acum în toamna nume noi. Spun „din păcate", pentru că unii din înscrișii de ultim moment n-au reușit să facă față acasă examenului de admitere în învățămîntul superior; ei au fost aleși în urma unui test mai mult sau mai puțin revelator, lucru care se simte și care va constitui un serios handicap în evoluția lor. (Nu mă pot opri să mă gîndesc acum cu nostalgie la faptul că poate alți adolescenți, dotați excepțional, n-au avut posibilitatea să se bucure de această bursă îndelung visată, devenind niște victime inocente ale tradiționalului tranzacționism românesc...).

M-am oprit cu deosebire la Facultatea de filologie mai întîi pentru că aici limba nu e un simplu instrument de acumulare a unor cunoștințe, deci relativa ei stăpînire va pune în fața studenților probleme în plus față de colegii de la alte facultăți, și apoi pentru că de aici va porni prima generație postbelică de intelectuali, care va repune în termeni corecți problema reintegrării culturii teritoriilor anexate de U.R.S.S. în cultura română.

Nu m-am înșelat în presupuneri. Într-adevăr, situația studenților nou înscriși la Literele ieșene nu e deloc simplă. Cunoașterea aproximativă a limbii materne e un serios handicap. Nu mai puțin faptul că, spre deosebire de studenții locali, care i-au studiat pe clasicii români din clasa I și pînă la finele liceului, ei îi cunosc mult mai puțin și mai superficial. Să mai adăugăm aici și faptul că studierea în facultățile basarabene se face... după manuale!).

Pentru a se evita dificultățile, cursurile vor fi ținute în comun, iar seminariile separat: grupe compacte de români de aici, grupe compacte de români de dincolo, desigur pînă la acomodarea cu un anumit ritm a acestora din urmă. În unele cazuri — mai precis în cazul înscrișilor de ultim moment — problemele par foarte serioase, astfel că s-a ajuns la hotărîrea efectuării unor ore de pregătire suplimentară și chiar se studiază posibilitatea instituirii acelui an pregătitor, ca și pentru studenții străini. Dar, să sperăm că experiența acumulată cu timpul va netezi multe din neajunsuri, profesorii noștri găsind soluții noi pentru o perfectă integrare a celor veniți de dincolo. Oricum, ca punct foarte important cîștigat în stabilirea acestor contacte este hotărîrea cadrelor universitare de-a acorda tot sprijinul și toată înțelegerea frățească studenților basarabeni care au venit aici ca la Mecca. Și care, cu siguranță, nu s-au așteptat la niște condiții de trai atît de paupere, începînd de la situația precară a căminelor și pînă la... austeritatea menu-urilor cantinei. O notă proastă pentru aceasta autorităților ieșene, care ar fi trebuit să acorde o asistență serioasă Universității în rezolvarea problemelor de ordin material.

Mariana CODRUȚ

Profesoara navetistă

Poate că sînt mai multe profesoare decît profesori, de aceea și navetistele sînt (erau) majoritare. Unele au (ori au avut) 30 de ani de navetă.

Navetista trebuie să se scoale cel tîrziu la ora 5. Trebuie să aștepte tramvaiul, care deseori nu vine, și ajunge cu sufletul la gură la autogară. Cea mai mare parte a timpului de navetă e urît: octombrie, noiembrie, decembrie, ianuarie, februarie, martie. Autobuzul rareori pleacă la ora fixată. De aceea trebuie să-l aștepte afară, indiferent de viscol, ploaie sau ger, dar și fiindcă totdeauna este foarte aglomerat și riscă să rămînă pe peron. Ani de zile autobuzul n-a avut loc fix de plecare. Era așteptat într-un loc, întîrzia, se anunța că pleacă de la alt peron, și zeci de oameni o luau la fugă spre locul anunțat. Acolo șoferul spunea de obicei că nu el pleacă, s-a făcut o greșeală. Și iar fugeau de-a valma spre locul dintîi. Abia după vreo două trei alergări dintr-o parte în alta a autogării se găsea autobuzul care catadicsea să plece.

Lîngă ușă, îmbulzeală de nedescris, călare pe picioare, uneori în picioare, loviri cu bagaje, damigene, cazane ale țiganilor, unelte, papornițe. Femeile țipă, apostrofează bărbații, aceștia împing cu toată puterea și-și fac loc spre ușă. Blesteme, înjurături, insulte. Pînă la urmă toți se împing cu toată puterea, bărbați, femei, babe, moșnegi, intelectuali sau nu. Din cauza îmbulzelii, ajunși la ușă, nu pot intra, nu-și pot trage bagajele ținute c-an menghină de cei din spate. Cu chiu, cu vai, cu nasturi rupți, cu hainele strîmbate pe trup, urcă. Ceartă apoi și insulte pentru locuri, care de mult nu mai sînt numerotate. Autobuzul se umple mult peste imaginabil: se stă într-un picior, sau cu coastele strivite, înclinat sau răsucit, nu ca animalele (nici un animal n-ar rezista la o asemenea călătorie), nici ca sardelele, ci cu mult mai rău și mai neverosimil.

În ultimii zece ani nu s-a mai auzit de autobuze încălzite. Și aproape toate aveau ori un geam spart, ori spartă podeaua prin care se vedea afară, ori dacă era autobuz dublu, avea rupt burduful de legătură, ori acoperișul găurit. Iarna pricioacele tuturor înghețau lemn și profesoarele noastre abia puteau coborî. Cine avea școala la șosea, era norocos, cine trebuia s-o ia peste cîmp, începea alt calvar: ploaia, gerul, viscolul și mai mult ca toate, glodul.

Așa că la școală ajungeau înghețate, ude, înglodate, umilite de mizerie și neputință. Desigur, uneori nu ajungeau la timp și li se tăiau orele, erau admonestate, etc. În clasă era frig, uneori nu mai mult de 4—6 grade, ca în frigider, iar dacă erau 12 grade, aerul era atît de infectat de cărbune, încît nu se putea sta: ori deschideai geamul, ori te apuca durerea de cap cu greață, semn al maximei toxicități. De cele mai multe ori deschiderea geamului, din imposibilitatea absolută de a respira, era taxată de director sau de secretarul de partid sabotaj și acțiune dușmănoasă contra partidului.

După ore, înapoierea în oraș era la fel: frig, aglomerație degradantă.

Dar toate acestea deveneau amintirea unui mare lux cînd autobuzele nu mergeau. Și în ultimii ani, nici o treime din timp nu mergeau, ori că erau la munci agricole, ori că nu era motorină și de cele mai multe ori numai pentru a-l exaspera pe navetist și a-l face să se mute la țara, cum prevedea o lege. Atunci efortul și chinul navetistului de a ajunge la școală devenea un coșmar. Întîi dădea pe la autogară să se roage pentru autobuz. După insucces, o lua spre marginea Iașului, pe întuneric și frig, pe ploaie și începea așteptarea unei ocazii. Se pleca cu orice: tractor, camion, duba deținuților, duba poștei, duba autodepanării, dubița pentru prăjituri, automacarale etc. Dar pînă pleca, pînă venea o mașină sau un tractor, îngheța, se uda, dispera. Ajungea tîrziu la școală, uneori la ora 11, ziua i se tăia. Uneori pleca spre casă, alteori rămînea în cancelarie, pentru că ar fi ajuns prea tîrziu acasă. În acele zile groaznice navetista pleca la 5 dimineața de acasă și ajungea seara la 7 sau la 8. Înghețată, plouată, umilită, flămîndă, deznădăjduită, cu jumătate din cîștigul zilei dat pe transport. Și avea soț, copii, mîncare de făcut, curățenie, de stat la cozi, de pregătit lecțiile. Dacă nu mai venea acasă, dormea în cancelarie, într-un scaun sau pe canapea, dacă era.

Uneori ca să ajungă la Trifești sau Bivolari, lua trenul pînă la Vlădeni, ca de acolo să încerce o ocazie sau să meargă pe jos peste cîmp pînă la școală.

Cînd reușea totuși să găsească o ocazie (lipsa motorinei făcea traseul pustiu), putea avea norocul unei fel de razii a Miliției, mai degrabă o vînătoare de oameni. Miliția știa cînd nu merg autobuzele și atunci pîndea pe traseu și amenda sau dădea jos pe călători din autocamioane sau tractoare: ducea la împlinire și politica partidului și-și făcea și planul la amenzi. Navetistul se simțea hăituit, vînat de propria lui țară ca un animal și trăia tot mai mult cu conștiința că este un răufăcător.

N. IONEL

Cu plugul de lemn prin ogoarele pedagogiei

● concursul a fost o probă de dispreț al puterii ● sînt activiști de partid care s-au clasat înaintea șefilor de promoție ● s-a ținut un post pentru doamna suplinitoare ● s-a recunoscut vreodată că un profesor nu mai corespunde ? ● nu sînt pregătit să răspund la această întrebare ●

La ora aceasta problema învățămîntului preuniversitar nu îi interesează doar pe profesori și pe elevi, ci pe noi toți. Handicapat ani de zile de indicații prețioase și frîne birocratice, învățămîntul pare în sfîrșit pornit pe drumul reînnoirii. Dar iată că acest nou început este deja la fel de contestat ca și trecutul. Pentru a răspunde numeroaselor întrebări ridicate de acest domeniu, revista noastră a invitat pe dl. Eugeniu Dima, inspector general adjunct și pe dl. Mihai Ungureanu — inspector, ambii de la Inspectoratul Școlar Județean Iași, precum și pe profesorul de limba și literatura română Constantin Bostan. Din lipsă de spațiu tipografic, publicăm astăzi doar prima parte a acestei discuții, continuarea urmînd a apare în numărul nostru de săptămîna viitoare. Cititorii sînt invitați să colaboreze prin scrisorile lor la această dezbatere. Ne alăturăm lor în speranța că învățămîntul nostru va merge pe o cale care nu este „a dezvoltării și progresului" și nici „din greșeală în greșeală la reformarea finală". Dar care cale? Această convorbire constituie un parțial răspuns la această întrebare fundamentală.

PRACTIC NU S-A ȚINUT SEAMA DE PĂRERILE NOASTRE

RADU ANDRIESCU: Am să încep cu întrebarea care pune problemele cele mai acute în momentul de față: problema concursului — sau a lipsei de concurs. În toate mișcările care au avut loc în învățămîntul mediu în acest an, în special dinspre mediul rural spre orașe, sau din orașele mici spre orașele mari, a fost aplicată o departajare pe puncte. Credeți că sistemul care a fost aplicat este normal și este în concordanță cu ideea de competență, foarte mult vehiculată azi?

EUGENIU DIMA: De mai mult de zece ani nu a existat o reglementare în mișcarea personalului didactic. Nor-

mele desigur că au suficient de multe neajunsuri. Sigur că, în largheţea lor, au permis deplasarea unui număr foarte mare de cadre didactice, mă refer la educatoare, învățători, profesori, atît în interiorul localităților, cît și de la o localitate la alta, chiar și de la un județ la altul. Normele, așa cum sînt, dacă ar fi fost aplicate în fiecare an, ar fi determinat o mișcare mai mică de personal sau chiar o stabilizare sau stabilitate a cadrului didactic în anumite școli. Sigur că ceea ce nu s-a făcut în mai mult de zece ani trebuia să se facă acum într-un timp foarte scurt.

RADU ANDRIESCU: Problema era alta. Se vorbește foarte mult despre competență, însă concursul respectiv nu a avut la bază prea multe criterii care să verifice competența.

CONSTANTIN BOSTAN: Din punctul acesta de vedere mie mi se pare într-adevăr că acele criterii care s-au aplicat în mișcarea personalului didactic au suficiente inexactități. Singurele aspecte de competență care intrau în discuție erau punctele acordate pentru gradul didactic și media de absolvire a facultății. N-am avut condiții să văd cum stau lucrurile, dar mă tem că zdrobitoarea majoritate a celor care au intrat în Iași, spre exemplu, nu ating cinci puncte pentru competență, adică definitivat și maxim media nouă la terminarea facultății.

RADU ANDRIESCU: Cinci puncte dintr-un total de cîte puncte necesare?

CONSTANTIN BOSTAN: Cei care au intrat au avut, marea majoritate, peste treizeci de puncte. La limba română, de exemplu, unde concurența a fost cea mai acerbă, în general s-a reușit cu peste treizeci de puncte.

RADU ANDRIESCU: Cele mai multe pe ce criterii s-au acordat?

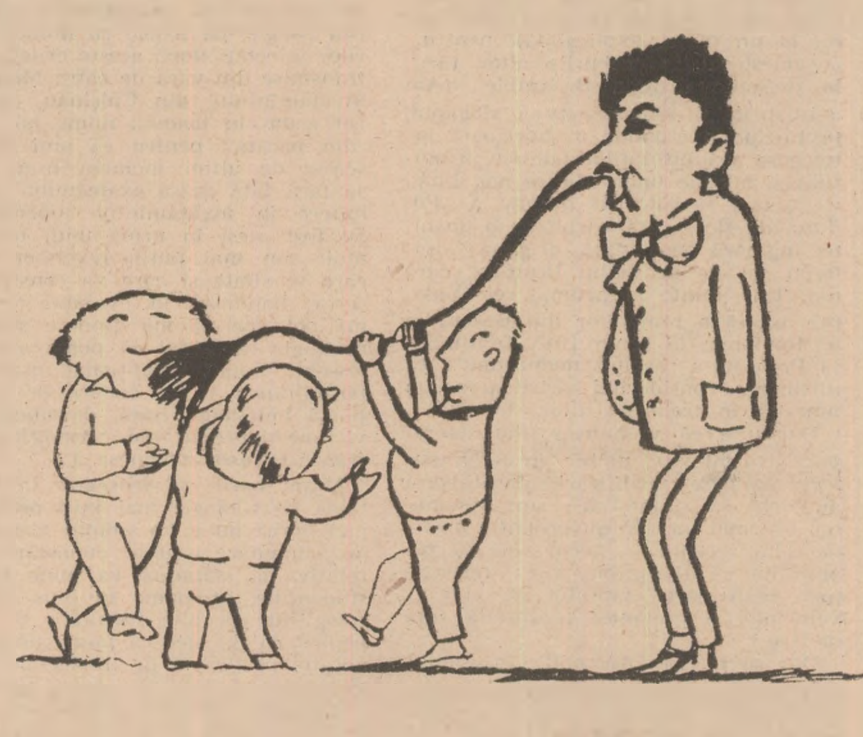
CONSTANTIN BOSTAN: În primul rînd vechimea în învățămînt, astea sînt lucrurile cunoscute, după aceea, alte criterii.

RADU ANDRIESCU: După cîte știu cu o lege care pune accentul pe competență, promulgată recent, face abstracție în mare măsură de vechimea în muncă. Dumneavoastră ce spuneți, domnule inspector?

EUGENIU DIMA: Cred că ar trebui să existe o interferență între vechimea în învățămînt, parcurgerea gradelor didactice, mediile obținute la sfîrșitul anilor de învățămînt universitar, precum și media la examenul de licență. O mare lipsă a normelor, din punctul de vedere al competenței, este cea legată de faptul că pînă la media generală opt, spre exemplu, nu se acordă nici un punct, iar de la media generală opt pînă la media generală 9,99 se acordă patru puncte. Pentru media generală 10 se acordă cinci puncte. Adică un student care a promovat toate examenele cu 10 (am avut situații) și un singur examen cu nota 9 nu poate obține acel maxim de 5 puncte. Ori un student care în toată facultatea ia nota 10 și un singur examen este promovat cu notă mai mică, respectiv cu nouă, să primească numai patru puncte mi se pare că este prea puțin.

RADU ANDRIESCU: Care a fost contribuția Inspectoratelor județene la stabilirea criteriilor folosite în această departajare?

EUGENIU DIMA: Inspectoratele școlare nu au participat la elaborarea normelor privind mișcarea personalului didactic. Într-o ședință de prin luna februarie, poate începutul lui martie, la Ministerul Învățămîntului și Științei, cînd au fost convocați inspectorii de personal și inspectorii generali adjuncți în vederea stabilirii unor criterii privind mișcarea personalului didactic, practic nu s-a ținut seama de părerile noastre, ședința s-a terminat într-un timp foarte scurt, în sală era un număr foarte mare de reprezentanți ai diferitelor sindicate și, în final, normele privind mișcarea personalului didactic emană de la niște interese care nu totdeauna slujesc învățămîntul.

A FOST UN CONCURS MAI MULT DE ÎMPREJURĂRI

ALEXANDRU DOBRESCU: Dumneavoastră știți mai bine decît mine că, de exemplu, un absolvent de facultate care este repartizat la țară, într-un număr de ani se deprofesionalizează: cinci, zece, cincisprezece, douăzeci de ani, depinde și de propria lui tărie și de o serie de alți factori. Credeți că un asemenea profesor, care a stat să zicem douăzeci de ani la țară, chiar dacă a terminat facultatea cu zece, nu cu nouă nouăzeci și ceva, este un cadru didactic apt să lucreze la o școală din oraș, sau într-un liceu —

de obicei au venit în licee?

EUGENIU DIMA: Problema se pune nu numai în învățămînt cu respectarea profesiunii și calificării proprii. Să știți că și în rural am întîlnit în multe școli profesori devotați la nivelul profesorilor foarte buni din municipiul Iași.

MIHAI UNGUREANU: Știți că s-a cochetat destul cu ideea de concurs de competență, dar cine ar fi putut organiza un concurs uriaș antrenînd aproape 2 500 de cadre didactice numai din județul Iași? Ar fi însemnat că Universitatea ieșeană și Institutul de învățămînt superior din Iași să gireze, să controleze mutarea atîtor cadre didactice, din toată Moldova aproape lucru practic imposibil.

RADU ANDRIESCU: Cred totuși că rezultatele pe care le-ar fi avut un astfel de concurs ar fi motivat efortul necesar.

MIHAI UNGUREANU: Fără îndoială, dar măcar în mic a existat și un concurs.

RADU ANDRIESCU: De împrejurări...?

MIHAI UNGUREANU: Nu, un concurs autentic, care presupunea selectarea valorii autentice, la mai multe catedre s-a dat concurs pentru liceele: „Național", „Pedagogic" și „Negruzzi" și de unde foarte puțini erau cei care acceptau să fie pe locul doi, cînd a fost vorba să se prezinte la concurs ne-am trezit în sală — mă refer la limba franceză — cu patru și pînă la urmă au rămas trei persoane; deci lumea nu a fost chiar atît de atrasă de un concurs autentic.

CONSTANTIN BOSTAN: Aș avea ceva de spus în privința asta. Sistemul acesta de concurs organizat numai de anumite licee mi se pare așa, un fel de probă de dispreț a puterii.

ALEXANDRU DOBRESCU: Dumneavoastră spuneați că ar fi presupus o mare mobilizare de forțe universitare organizarea unui concurs general pentru învățămîntul din Moldova. Dar eu știu pe de altă parte că profesorii care au ocupat niște posturi acum sînt titulari. Deci ei vor rămîne acolo pînă la pensie. Credeți că este mai fericită această soluție decît organizarea unui concurs nu acum, imediat, ci în timp, pe etape, care să titularizeze cadrele didactice într-adevăr competente în toate posturile suplinite pînă acum?

MIHAI UNGUREANU: Personal, și nu numai personal, în urma discuției cu multe cadre didactice, sînt partizanul mărturisit al concursului valoric, dar pe de altă parte consider că ocuparea unui post chiar prin concurs nu înseamnă a crea senatori pe viață într-o anumită unitate școlară. S-a sugerat în mai multe rînduri ideea revenirii la fostul examen de capacitate, adică un candidat să-și susțină orele de curs în fața unei comisii îndrituite să aprecieze munca sa efectivă în clasă. Cred că un astfel de examen ar fi mai relevant decît teza scrisă.

RADU ANDRIESCU: Credeți că astfel de verificări în timp vor exista într-adevăr și sînt o realitate imediat previzibilă sau țin mai mult de o viziune utopic frumoasă a realității?

MIHAI UNGUREANU: Noi sperăm că odată cu stabilizarea colectivelor, cu o poziție mai fermă a direcțiunilor, un cadru didactic care începe să șchioapete să poată fi supus, la cererea directorului sau a comitetului de părinți, să zicem, sau a comitetului clasei de elevi, de ce nu, la un test care ar putea fi repetat periodic, evitîndu-se însă stresul la care au fost supuse cadrele didactice în anii din urmă, mult mai intens decît în cazul altor categorii sociale.

ALEXANDRU DOBRESCU: Revenind la problema mișcării cadrelor: după experiența dumneavoastră în învățămînt, cunoașteți vreun caz de profesor care și-a pierdut competența în timp și a fost mutat, să zicem, de la o școală cu un prestigiu oarecare la una mai puțin căutată? Aveți știință de un asemenea caz?

EUGENIU DIMA: Deocamdată nu sînt pregătit să răspund la această întrebare.

DESPRE AUTONOMIE VORBIM DEGEABA

ALINA MUNGIU: Spuneți-ne cum s-au ocupat în acest an posturile vacante de la Liceul „C. Negruzzi", este un loc foarte rîvnit de toată lumea, a fost întotdeauna locul cel mai rîvnit din oraș. Pentru că din informațiile pe care le am știu că ele nu au fost scoase la pretransferări, nici la titularizări, nici la concursul care s-a ținut. Dacă puteți să ne spuneți cine și pe ce criterii au ocupat aceste posturi.

EUGENIU DIMA: Posturile de la Liceul „C. Negruzzi", devenite vacante de la 1 septembrie 1990, au fost scoase la concurs o parte, iar celelalte posturi vacante s-au ocupat cu suplinitori în vederea susținerii concursului pentru anul școlar 1991—1992.

ALEXANDRU DOBRESCU: Dar de ce nu s-a organizat acest concurs acum? Adică de ce se așteaptă un an?

EUGENIU DIMA: Concursul nu-l organizează Inspectoratul Şcolar, concursul este organizat de Ministerul Învăţămîntului şi Ştiinţei.

ALINA MUNGIU: **Nu dumneavoastră scoateţi posturile, totuşi? Concursul a fost. Cine decide totuşi care posturi sînt scoase la concurs şi care nu?**

EUGENIU DIMA: O parte din posturile scoase la concurs au fost ocupate de absolvenţi.

ALINA MUNGIU: **Scoase tot de Inspectoratul Şcolar?**

EUGENIU DIMA: Da.

ALINA MUNGIU: **De ce nu le-aţi scos şi pe acestea, mai ales la un liceu unde pregătirea elevilor este mai importantă?**

EUGENIU DIMA: Spuneţi-mi un post care nu s-a scos la concurs.

ALEXANDRU DOBRESCU: **Dumneavoastră aţi spus că sînt ocupate cîteva posturi de nişte suplinitori.**

EUGENIU DIMA: Da

ALEXANDRU DOBRRESCU: **Mie nu mi-e clar lucrul acesta. Deci au existat nişe posturi vacante la sfîrşitul anului şcolar, parte au fost date vacante la Ministerul Învăţămîntului şi au fost ocupate de absolvenţii de facultăţi. Asa-i?**

EUGENIU DIMA: Da.

ALEXANDRU DOBRESCU: **A rămas însă o altă parte care a fost ocupată de suplinitori, dumneavoastră aţi spus. De ce aceste posturi, ocupate de suplinitori în momentul de faţă, nu au fost fie date vacante pentru a fi ocupate de absolvenţi, fie scoase la concurs?**

EUGENIU DIMA: Au fost scoase la concurs.

ALEXANDRU DOBRESCU: **Păi dumneavoastră aţi spus că sînt ocupate de suplinitori.**

EUGENIU DIMA: Da. Şi Ministerul nu a aprobat concurs în anul acesta decît pentru anumite catedre.

ALEXANDRU DOBRESCU: **Asta este o chestiune de competenţa Ministerului?**

EUGENIU DIMA: Da.

ALEXANDRU DOBRESCU: **Asta e foarte bine de stiut.**

EUGENIU DIMA: Da.

ALEXANDRU DOBRESCU: **Deci nu Inspectoratul decide ce posturi se scot la concurs?**

EUGENIU DIMA: Noi facem propunerea pentru concurs.

ALEXANDRU DOBRESCU: **Atît?**

EUGENIU DIMA: Da. Pentru că noi, ca instituţie, sîntem subordonaţi Ministerului Învăţămîntului.

ALINA MUNGIU: **Dar cum îşi poate permite Ministerul Învăţămîntului din Bucureşti să ştie mai bine decît dumneavoastră ce posturi trebuie scoase şi ce posturi nu trebuie scoase? Nu este o încălcare a autonomiei dumneavoastră?**

EUGENIU DIMA: Problema autonomiei este foarte delicată. A vorbi de autonomie fără a şti pînă unde se întinde această autonomie înseamnă să vorbim degeaba.

ALINA MUNGIU: **Dumneavoastră ce funcţie aveţi în cadrul Inspectoratului Scolar?**

EUGENIU DIMA: Sînt Inspectorul general adjunct.

ALINA MUNGIU: **În momentul în care aţi fost numit în această funcţie, sau aţi fost ales, dumneavoastră nu aţi întrebat la minister, la Bucureşti: pînă unde pot să decid eu şi de unde decideţi dumneavoastră? Aţi primit un răspuns? Ştiţi exact pînă unde se întind prerogativele dumneavoastră? Cît vă puteţi permite şi în ce punct pot interveni ei?**

EUGENIU DIMA: Noi sîntem organe de execuţie, noi trebuie să respectăm hotărîrile guvernului şi ordinele Ministerului Învăţămîntului şi Ştiinţei.

ALINA MUNGIU: **Bun, dar care este totuşi gradul dumneavoastră de autonomie, căci bănuiesc că guvernul nu vine să vă spună la fiecare post şi la fiecare şcoală ce să faceţi.**

EUGENIU DIMA: Nu înţeleg întrebarea.

ALEXANDRU DOBRESCU: **Adică pînă unde se întind atribuţiile dumneavoastră? Sînteţi numai şi numai organe de execuţie? Nu cred. Cred că aveţi şi nişte competenţe pentru decizie.**

MIHAI UNGUREANU: Întîmplător mă aflam în cabinetul Directorului general care răspunde de învăţămîntul preuniversitar, Sorin Antohi, cînd unul din directorii ieşeni, mai exact directorul Liceului „M. Eminescu", pleda pentru concurs şi la acest liceu. I s-a promis verbal dreptul de a avea concurs, nu l-a mai primit şi scris în timp util. Aşadar, ce vreau să spun: uneori a depins chiar de directorii liceelor care s-au zbătut pentru a scoate posturi la concurs; caz concret — la Liceul „Naţional" directoarea Doina Spiţă s-a zbătut încă din luna martie pentru ideea de concurs pentru toate posturile ce urmau să fie ocupate la această unitate şcolară. Alţi directori nu au fost la fel de bătăioşi. Deci există un grad de autonomie şi la nivelul unităţilor şcolare, iar Inspectoratul poate că nu ar trebui să desemneze anumite licee pentru concurs în detrimentul altora.

CONSTANTIN BOSTAN: În legătură cu ceea ce spuneaţi eu ştiu sigur că nu au fost scoase chiar toate posturile la Liceul Naţional la concurs. Mă gîndesc la un post de română care a rămas pentru o doamnă care era suplinitoare acolo.

ALINA MUNGIU: **Revenind la problema suplinitorilor, nu sînt cumva avantajaţi? În eventualitatea unui concurs ei ar putea chiar să-şi piardă postul?**

EUGENIU DIMA: Posturile ocupate deocamdată prin detaşare la Liceul „C. Negruzzi", la Liceul Naţional şi la Liceul Pedagogic, precum şi alte posturi pe care le vom scoate, vor fi ocupate prin concurs cu probă scrisă, sau dacă Ministerul va considera că mai trebuie completat acest concurs şi cu altceva, cu o probă didactică, atunci ar fi foarte bine.

SÎNT CONVINS CĂ CEI DE LA ŞTIINŢE SOCIALE VOR FACE FAŢĂ NOILOR CONDIŢII

ALEXANDRU DOBRESCU: **Dacă-mi aduc bine aminte, astă iarnă au fost nişte contestări în învăţămînt din partea elevilor. O serie întreagă de cadre didactice, de la foarte multe şcoli, au fost contestate de elevi, o vreme nici n-au mers la ore din cîte am aflat. După aceea, au revenit la ore. O parte — o parte numai, spun — erau profesori de ştiinţe sociale. Aceşti profesori de stiinţe sociale predau în continuare. Credeţi că au competenta necesară pentru a preda alte materii?**

EUGENIU DIMA: Categoria de profesori la care vă referiţi predau discipline tot înrudite cu specialitatea pe care o au. Este vorba de logică, de psihologie..

RADU ANDRIESCU: **Tocmai că ceea ce au predat ei pînă acum era cu totul lipsit de logică şi nu ţinea cont de psihologia elevului. Or, dintr-o dată ei trec la ceva la care nu se pricep practic deloc.**

EUGENIU DIMA: Pînă cînd o să avem specialişti în domeniu, apelăm la cei care au pregătire apropiată de ceea ce trebuie să facă. Acuma nu trebuie condamnat un absolvent de filosofie sau de istorie că a predat istoria partidului comunist sau că în lecţiile de filosofie s-a referit la gîndirea politică a nu ştiu cui.

RADU ANDRIESCU: **Era vorba de nişte profesori contestaţi, deci profesori care exagerau în acest sens, care erau mai catolici decît trebuiau să fie.**

ALEXANDRU DOBRESCU: **Eu, de exemplu, cunosc un profesor de ştiinţe sociale care se bucura de o foarte bună reputaţie în rîndul elevilor, dar credeţi dumneavoastră că alţi profesori de ştiinţe sociale, care într-adevăr făceau exces de zel pe această linie, sînt în momentul de faţă — predînd la alte materii — credibili în faţa elevilor?**

EUGENIU DIMA: Dacă înainte erau obligaţi sau se simţeau obligaţi să ia o anumită atitudine sau să se comporte într-un anumit fel, repet, dacă erau obligaţi, şi dacă au o conştiinţă curată, sau sînt corecţi faţă de realităţile existente acum, după 22 decembrie, sînt convins că vor putea face faţă şi noilor condiţii.

RADU ANDRIESCU: **Nu vor fi oare tentaţi să fie la fel de corecţi faţă de realităţile de după 22 decembrie aşa cum au fost corecţi faţă de realităţile ceauşiste?**

ALINA MUNGIU: **Adică să nu manifeste spirit critic, să transmită exact ce li se spune...**

EUGENIU DIMA: Aici sîntem în domeniul prezumptivului. Nu putem să dăm definiţii categorice şi ferme — ce va face profesorul care a fost contestat. Din cunoştinţele pe care le am au fost şi contestaţii de dragul contestaţiilor, au fost contestaţi profesori severi, au fost contestaţi profesori foarte corecţi, au fost contestaţi directori foarte corecţi şi foarte severi. Valul a trecut. Eu am cîteva exemple de profesori contestaţi care au fost rugaţi de acelaşi colectiv de elevi să vină să predea şi chiar s-au manifestat în felul acesta. Nici noi nu ştim ce-a fost atunci.

MIHAI UNGUREANU: Eu îmi îngădui să sper că valul nu a trecut şi că tonusul acela nu va dispărea cu desăvîrşire.

ALEXANDRU DOBRESCU: **Dintre toate cazurile de profesori contestaţi în ianuarie, a dat Inspectoratul cîştig de cauză elevilor în vreo situaţie?**

EUGENIU DIMA: Nominal n-aş putea să vă spun, dar sigur unor profesori li s-au luat colective de elevi care au contestat la modul foarte vehement.

MIHAI UNGUREANU: Şi eu răspund afirmativ. Un colectiv de clasă terminală a venit contestînd vehement un anume inginer, cadru didactic, mă rog, şi au venit şi cu soluţia tot ei: ştiţi, cu noi este la cuţite; să se facă o rocadă, să treacă la altă clasă. Şi a fost pe loc soluţionat cazul respectiv.

ALINA MUNGIU: **Deci, în principiu, care este rolul elevului de liceu într-un consiliu profesoral? El poate să spună „veto", de exemplu, la alegerea unui director?**

MIHAI UNGUREANU: Vrem ca el să participe la toată activitatea şcolii şi ca el să aibe drept de veto trebuie să fie într-adevăr reprezentant al masei de elevi.

ALINA MUNGIU: **Un alt caz concret, prin ianuarie, februarie, nu reţin exact, a fost o grevă generală la Liceul „M. Eminescu", elevii au contestat directorul ales, au ieşit toţi pe platoul din faţa liceului, situaţia, din cîte ştiu, nu s-a rezolvat în favoarea lor nici pînă în momentul de faţă, iar dumneavoastră spuneţi „să sperăm că-şi vor păstra spiritul revoluţionar". Dacă nu se rezolvă o dată, de două ori, de trei ori ştiţi bine că tinerii se descurajează, termină, vin alte generaţii şi situaţia rămîne neschimbată.**

(Va urma)

Alina MUNGIU: Am auzit că la concursul organizat de Inspectoratul Şcolar Iaşi vechimea unui activist de partid a fost punctată, şi ca atare sînt activişti care au obţinut posturi în oraşul Iaşi în detrimentul unor şefi de promoţie. Cunoaşteţi asemenea cazuri?

Eugeniu DIMA: Vechimea în muncă este una şi vechimea în învăţămînt cu totul altceva.

Al. DOBRESCU: Şi la concursul acesta ce a contat?

Eugeniu DIMA: Vechimea în învăţămînt s-a punctat într-un fel, vechimea în muncă s-a punctat în alt fel...

Alina MUNGIU: Dacă discutăm un caz concret poate că este mai uşor. Avem informaţii cu privire la o oarecare tovarăşă Cozma, care a fost ani de zile activist în domeniul învăţămîntului şi educaţiei, şi care, prin aceste adăugiri de puncte, a obţinut la concursul de dosare — specialitatea istorie — locul trei. Deci înaintea multor absolvenţi tineri şi competenţi care fie n-au mai prins oraşul, fie au prins locuri mai proaste din cauza unei persoane fără nici un fel de merite în învăţămînt, care a fost activistă de partid.

Eugeniu DIMA: Din documentele pe care le-a prezentat d-na Cozma — nu am în faţă dosarul, dacă ştiam, mă pregăteam pentru acest caz concret, probabil că mai sînt şi alte cazuri similare, dumneaei a lucrat în cadrul fostului Comitet Judeţean de Partid doar trei ani.

Alina MUNGU: Deci dv. ştiţi că a lucrat în învăţămînt în restul timpului.

Eugeniu DIMA: Da.

Demnitatea pedagogului

În împrejurările de acum, cînd totul pare că se află sub semnul urgenţei, nimic nu e mai important decît să se pună de acord eforturile desfăşurate în sfera materială cu ceea ce se mtîmplă în registrul vieţii morale. Pe măsură ce ne îndepărtăm de marele moment al rupturii de vechiul regim, devine tot mai evident că între schimbările produse pe tărîm social-politic şi acelea aşteptate în sfera eticului există o discrepanţă alarmantă. A doua zi după Revoluţie (dacă poate fi vorba aici **de un după**) s-a şi atras luarea-aminte asupra reformei morale de care avem nevoie, ca o condiţie **sine qua non** de rodire în adîncime, ca o şansă de a valoriza schimbarea produsă în sfera politică. De atunci, semnele unei întîrzieri neliniştitoare în această sferă n-au făcut decît să se aglomereze. Spiritele grăbite, ca şi cele care dispuneau de o insuficientă doză de utopie, n-au întîrziat să conchidă asupra neputinţei noastre funciare de a intra „în rînd cu lumea", de a răspunde adecvat exigenţelor timpului. Sîntem oare incapabili de a asuma la modul serios rolul ce ni se atribuie în marea, spectaculoasa, prefacere a lumii de azi ? Să fie aşa de rezistent cercul vicios în care ne-a plasat atita timp o dictatură timpă şi mioapă ? În adevăr, pentru ca reformele politico-sociale şi economice să triumfe e nevoie de un alt spirit, care nu se poate obţine decît pe seama unei reforme morale, iar această reformă îşi trage adesea argumentele din sfera vieţii materiale. Mai există, desigur, o şansa : minunea ! Dar cine a crezut că abolirea unei dictaturi anacronice şi sufocante determină prin ea însăşi, peste noapte, minunea „schimbării la faţă" s-a înşelat. Deziluzia avea să fie la fel de mare ca şi propensiunea utopică. De unde lunga serie de lamentaţii pe care presa ni le serveşte de la începutul acestui an cu o stăruinţă demnă de un program pozitiv.

Cum de s-a ajuns la impasul prin care trecem nu e greu de explicat. Mai greu e să se afle soluţii de ieşire. Căci, de bună seamă, nu poate fi vorba de una singură. Cea mai însemnată, dacă e să admitem o ierarhie, pare a fi schimbarea atitudinii faţă de muncă şi societate. E nevoie de mai multe bunuri, de o circulaţie mai activă a acestora, de o mai bună calitate a lor, ceea ce implică o mai înaltă conştiinţă profesională şi civică. A sconta ieşirea din criză numai pe seama individului e o simplă iluzie. Un ansamblu de factori se cuvin a fi cointeresaţi, iar armonizarea lor necesită desigur viziune integrativă, adică inteligenţă politică. Nu se poate aştepta un asemenea rezultat numai de la o campanie de presă. Şcoala, biserica, instituţiile de cultură trebuie să se implice într-o măsură sensibil sporită. Mai ales şcoala. Căci, dintre instituţiile pe care se sprijină societatea modernă, şcoala e cel mai bine plasată pentru a influenţa, orizontal şi vertical, întreaga societate. Ea constituie, neîndoielnic, un sistem de la care se poate aştepta marele impuls moral de care avem nevoie. Cu condiţia, fireşte, ca slujitorii ei să consimtă a-şi lua misiunea în serios. Aceasta înseamnă, pentru cei mai mulţi, un efort considerabil de recuperare a demnităţii pedagogice. Meseria de învăţător, de profesor, de educator nu e o meserie ca oricare alta. Ea presupune cunoaşterea cît mai deplină a problematicii omului şi a unor domenii speciale, dar şi vocaţie, dăruire de sine. Nu ajunge să ştii multe pentru a fi pedagog. Nu ajunge nici măcar să fii profesor de pedagogie. Dispoziţia de a înlesni autocunoaşterea, de a intermedia o bună întîlnire cu sine nu e datul oricui. Dar cînd există trebuie să o întîmpinăm ca pe un lucru de mare preţ şi să o punem la loc de cinste. Unde e, acum, locul însuşi al pedagogului ?

Din moment ce regimul comunist şi-a propus să întoarcă pe dos istoria, el n-a ezitat să facă din om un instrument, cu cît mai docil cu atît mai bine, unul peste care s-a pus, abuziv, eticheta de „om nou", ca şi cum n-ar fi destul şi încă atît de greu să fii pur şi simplu om. Vechile norme de apreciere au fost schimbate, spre a se înlesni lucrarea noilor însuşiri. Pedagogul, odinioară bine plasat în stima comunităţii, niciodată însă destul, a decăzut spectaculos din rang, ajungînd el însuşi de multe ori o unealtă la îndemîna regimului. Unealtă cu menirea de a pregăti la rîndul ei unelte. O maşina-unealtă, s-ar putea spune, cu o sintagmă familiară cîndva. Cum să mai fie un atare „pedagog" respectat ? Cum să se respecte el însuşi după un declin ca acesta ? Intrînd progresiv în jocul puterii, sedus uneori de exerciţiul ei, omul şcolii şi-a trădat în fond menirea, încălcînd acel jurămînt nescris pe care un pedagog autentic il face mereu, în sinea lui, de a sluji numai valorile susceptibile să dezvolte umanitatea din jur. Nici o altă breaslă, poate, n-a fost mai atinsă în prestigiul ei ca această dăscălime, pe care puterea a redus-o programat la condiţia de simpli funcţionari. Buni la toate, de la propaganda cotidiană la insidioasa formare a „omului nou", de la recenseminte periodice la nesfîrşite campanii agricole, corpul didactic abia mai putea năzui să se ocupe intermitent şi de şcoală.

Această alienare e plină de consecinţe pe plan social. Un declin de prestigiu, dramatic, s-a produs la toate nivelele sistemului de învăţămînt, declin al cărui capăt nu se poate încă prevedea. Ministerul de resort a încercat să afle remedii, a doua zi după schimbarea de regim (cîtă a fost), dar s-a izbit de rezistenţa însăşi a corpului didactic, prins cum era într-un păienjeniş de interese şi determinaţii locale. Rezistenţă îndărătnica, opacă, insidioasă, care a contribuit sensibil la definirea opţiunilor electorale. Nu este exclus ca unii să regrete deja, după ce au constatat că primul pas al „ordinii de drept" a fost să dezbine şi mai mult societatea (ca şi cum pulverizarea produsă de vechiul regim nu era suficientă), opunîndu-i pe mineri studenţimii şi făcînd să se clameze pe străzi : „Noi muncim, nu gîndim !" Gîndul (şi cine era să-l întruchipeze mai deplin, mai simbolic, decît studenţii ?) devenea primejdios pentru un regim care conta mai mult pe vechile reflexe totalitare decît pe promisa uvertură liberalizantă. Să fi înţeles atunci dăscălimea, după tragedia de la idele lui iunie, că locul său nu putea fi lîngă bîta distrugătoare de valori, ci lîngă instrumentele creaţiei ? Va fi trăit ea salutarul frison, capabil a-i înlesni regăsirea vechii demnităţi profesionale ? Ar fi fost, poate, pentru comunitatea noastră, evenimentul cel mai de seamă după schimbările din Decembrie. Căci schimbări se pot produce în viaţa unui popor, însă ele nu rodesc decît asumate în programe, însuşite de acea „sare a pămîntului" care a fost întotdeauna corpul pedagogic în istoria oricărei comunităţi.

Al. ZUB

Aşteptarea învăţătorului. Îndepărtarea de învăţător.

TILOPA, NAROPA, MARPA, MILAREPA, este seria patriarhilor tibetani care şi-au fost, unul altuia, învăţător şi discipol. Acceptarea în orbita maestrului presupunea parcurgerea unui traseu iniţiatic compus din probe deosebit de dure : umilinţe, jigniri, exigenţa unor eforturi de proporţii pentru satisfacerea unor capricii ale celui investit cu eminenţă sapienţială sau în vederea împlinirii unor finalităţi inutile, compromiţătoare pentru discipol, susceptibile a-l sorti oprobiului, ridicolului sau batjocurii generale. Injuriile, obscenitatea faţă de intruşi, sînt practicate în mînăstiri, ca formă de apărare. Dacă după trecerea prin toate aceste porţi infernale iubirea discipolului, credinţa sa în maestru, nu au fost ştirbite cu nimic, dacă în sufletul său nu sălăşluiesc decît încrederea în doctrină, recunoştinţă pentru încercările la care a fost supus, hotărîrea fermă de a dobîndi înţelepciune şi dorinţa de mîntuire, învăţătorul se deschide, îşi arată adevărata faţă, blîndeţea şi magnanimitatea şi îl acceptă alături, în peregrinările, în meditaţiile sale. Înzestraţi cu maximă reticenţă în faţa posibilităţii de a-şi comunica mesajul, a dezvălui conţinutul cognitiv şi căile redempţiunii, poate o veritabilă mizantropie, rod al lucidităţii şi conştienţei înfrîngerii aprioriee în faţa naturii omeneşti căzute, înţelepţii tibetani practică o singurătate întemeiată pe beatitudinea graţiei, pe resemnare şi mefienţă. Formulele de eliberare se aplică în mod strict doar spaţiilor religioase care şi le circumscriu, autarhice în general, caracterizate prin acţiuni determinate, alternativ, de autism sau pulsiuni belicoase ce vizează înfrîngerea limitei rivalităţii şi coexistenţei şi intronarea propriului imperialism. Proba supremă a lipsei de generozitate şi toleranţă s-ar prea putea să o aflăm în dialogul dintre doi sfinţi imperfecţi ce aparţin unor religii diferite. Cu toate acestea, nu avem nici o dovadă că demersul tuturor religiilor nu este îndreptat întru atingerea unui scop comun, întrupat, obiectivat, înţeles, formulat diferit în funcţie de legile şi principiile spaţiilor religioase.

Parabola făurită de J. L. Borges în „Roza lui Paracelsus" pote fi răsturnată, conservîndu-şi valoarea de adevăr. Prin ruga de a-i fi octroaiat un discipol, adresată cu fervoare, cu disperare divinităţii, alchimistul dovedeşte incapacitatea de a-şi fi sieşi suficient, mărturiseşte despre nevoia absurdă, devoratoare, a dialogului, a interlocutorului, din partea celui bîntuit de iluzii ale atotştiinţei. Nietzsche a atins limita acestei rătăciri lumeşti atunci cînd a înţeles că, martirizat poate de acelaşi blestem al solitudinii de scînteie gnostică incomunicabilă materiei amorfe, „calitatea unui om trebuie judecată după gradul de singurătate pe care o suportă".

Abisul singurătăţii implică limita nebuniei, ca o mantinelă pentru cel sortit să nu se convertească, pierzîndu-se pe sine, în iraţional, în ilogic, a extincţiei, ca o transcendere de rutină, sau a nirvanării, ca un absolut. Lipsa curajului, în prima variantă, scrupulele la pragul asumării insanităţii, determină un recul spre contingent, reluarea, cu naivitate, a acţiunii de civilizare, de educare, de luminare sau mîntuire a masei, o mişcare sisifică, pentru că declanşarea crizei, recidiva, sînt iminente. Este un infern pentru cei neînzestraţi cu destulă putere, un cerc vicios pe care numai fondatorii de religii l-au eclipsat, l-au înfrînt, nu ireversibil, prin trecerea lor pămîntească. A doua variantă nu este decît eternul faliment al oricărui destin omenesc care nu transgresează prin nimic ciclul reîncarnărilor, în faţa unei masonerii ridicate la rang metafizic : glisarea pe volutele unei orbite al cărei centru, a cărei mecanică, rămîn necunoscute, dar imuabile, sacrosancte

Orice mîntuire trebuie privită ca fiind consecutivă declanşării unei **causa Dei** în fiinţa ascetului, novicelui, penitentului. Aneantizarea oricărei apostazii, mortificarea pasiunilor, aparţin unui plan secund. Nici „Mitul lui Er", nici „Apocalipsa Sfîntului Ioan Teologul" nu cuprind revelaţii despre **causa Dei.** Tao-Te-King, de asemenea, nu explicitează secretul însuşirii cauzalităţii lui DAO, ci ipostazierile unei puteri infinite, dar nu şi taina reacţiei în lanţ care a purifica şi îndumnezei umanul. Nirvanarea, a treia variantă, este descrisă în cărţile revelate asemeni unei **terra incognita**, prin simboluri sumare. Absorbţia pelerinilor are un caracer fundamental esoteric şi implică necesitatea învăţătorului.

Răsturnată, parabola lui Borges presupune un **exerciţiu spiritual** în marginea ereziei : sufocat de insuportabilul singurătăţii şi neputinţei, de lipsa răspunsului în tebaida foamei şi dorinţei aprige de învăţător, de atrocitatea suferinţei determinate de nevoia de maestru, o penitenţă dintre cele mai cumplite, discipolul sfîrşeşte prin a trăi împlinirea rugii, asemeni picăturii de rouă pe buzele arse ale stîlpnicului. Din traiectoria eliberării, ucenicul a parcurs o însemnată porţiune, dar jocul Divinei Majestăţi prevede un subterfugiu care nu ştirbeşte cu nimic perfecţiunea, universalitatea singurătăţii : învăţătorul care-i iese în cale este o iluzie, nu este decît **propria sa proiecţie.** La capătul transferului de mesaj se află o **contradicţie** în relaţia ucenic-învăţător : învăţătorul îşi abhoră discipolul în chiar momentul în care acesta se confruntă cu apogeul practicării adevărului predicat. În clipa imprecaţiei iluzia învăţătorului se stinge şi ucenicul se dizolvă în Dumnezeu.

Sfîntul François de Borgia susţinea că nu vrea să slujească un maestru care i-ar putea fi răpit prin moarte. În budismul lui Nagarjuna, misiunea Bodhissativilor este privită mai dinamic, asemănător, întrucîtva, „Mitului Peşterii" : reîntoarcerea în cercul suferinţei, pentru salvarea fiinţelor, deşi fiinţele nu există. Ultimele cuvinte ale lui Buddha au fost vehiculele unui reproş, adresat celui mai apropiat dintre discipoli, pentru că nu a formulat cu limpezime, cu serenitate, ruga de a-l mai păstra în mijlocul comunităţii : „E vina ta, Ananda !"

Silviu LUPAŞCU

ATITUDINEA TINERILOR ÎN DECEMBRIE NU M-A SURPRINS

False întrebări incomode pentru Andrei Pippidi

R — Domnule Andrei Pippidi, cît de mult credeţi că sînteţi cunoscut în România?

— Asta-i o întrebare pe care nu sînt obişnuit să mi-o pun! Cred că... ştiu şi eu... de fapt, de ce-mi pui întrebarea asta? Mi-ar fi mai uşor să-ţi răspund dacă-mi explici ce vrei.

R. — N-aş dori deloc să urmez un tipic de genul: „Ce-aţi făcut în ultimii cinci ani?", fiindcă ar fi teribil de stupid!

— Încep să-nţeleg! Şi-atunci vrei, totuşi, să-ţi spun... totul!

R — Pe cît posibil..

— Dar nu în cinci, ci în douăzeci!

R. — Cu-atît mai mult!

— Am lucrat; mi-am făcut meseria. De cînd am terminat Facultatea de Istorie, deci din 1970, sînt cercetător la Institutul de Studii Sud-Est Europene din Bucureşti. În vremea asta am publicat cinci cărţi. Din acest an, am început să predau la facultate, ceea ce mă bucură nespus. Poate că e o experienţă care va continua. În orice caz, a fost foarte interesant. Cred că simţeam de mult nevoia unui contact cu studenţii, pe care începeam să-l am oarecum, de la o vreme, cu cîţiva. Aşa încît, cred că, din cauza asta, atitudinea tinerilor în Decembrie nu m-a surprins, cum a putut lua, pe nepregătite, pe alţii, care nu aveau aceste contacte. Contacte, înţelegi!, nu formale ci tocmai de încredere reciprocă, de prietenie, aş putea spune.

R. — Să intrăm în miezul unui subiect pe care, de altfel, aş dori să-l amănunţiţi; mă stăpîneşte o inhibare à la Aron, care se referea la „hemiplegia de dreapta şi de stînga". Ce este, după Dvs., blocarea unei societăţi într-o direcţie anumită?

— Noi — da! — am fost foarte multă vreme o societate blocată şi, de cîteva luni, ne-ncearcă neliniştea că, deşi o asemenea paralizie absolută nu mai e posibilă, totuşi, mişcările noastre ar putea fi frînate şi dirijate într-un mod supărător şi nedrept. Pe de altă parte, sînt dator să-ţi spun că nutresc, pe termen lung, un oarecare optimism, care are şi argumentele lui. Deci, chiar dacă drumul care ni se deschide înainte ar putea să fie mai lung şi mai întortocheat decît am crezut, pentru mine nu poate să aibă decît un singur capăt: restaurarea acelei societăţi libere pe care o dorim, construcţia, în atîtea şi atîtea domenii, a unor structuri care nu vor avea nimic comun cu ceea ce a cunoscut generaţia mea pînă acum (vorbesc de a mea, şi nu de a dumitale, pentru că are un trecut ceva mai lung — eu sînt născut în 1948). Deci, această ruptură cu trecutul se va adînci, orice întoarcere va fi — zic va fi imposibilă, şi e aşa de mult de făcut pentru a compensa întîrzierea de cel puţin o jumătate de secol, în care, ca şi celelalte ţări din estul Europei ne găsim acum.

R. — Sînteţi prinşi în sinusoida unei durate lungi căreia nu-i putem întrezări caracteristicile?

— Eu n-aş folosi termeni aşa de pretenţioşi, să mă ierţi!, dar s-ar putea să-nceapă acum un alt ciclu. Sigur avem privilegiul de a fi contemporanii unui sfîrşit de ciclu şi-atunci ni-i mai uşor să distrugem trecutul, de la cel mai îndepărtat la cel mai apropiat, să măsurăm deci, cu privirea, ce-am lăsat în urmă decît să întrezărim limpede ce ne aşteaptă. Cel puţin dincolo de primii zece ani.

R — Ce înseamnă „trecut", domnule Pippidi?

— Asta-i o întrebare care-mi place foarte mult! Sîntem obişnuiţi să gîndim în convenţia a trei timpuri; despre viitor am fost obişnuit să gîndesc că nu există, că-i un proiect care poate fi spulberat de la o clipă la alta. Prezentul — iarăşi — mi se părea că nu are o existenţă consistentă, fiindcă luăm cunoştinţă de el doar în clipa în care a devenit trecut. Atunci trecutul era ceea ce rămîne, timpul adevărat, timpul care ne uneşte cu multe şiruri de oameni de dinaintea noastră. Şi era timpul în care mă simţeam cel mai confortabil. Acum mă găseşti încă şocat de această răsturnare totală a planurilor, pe care o trăiesc şi eu, ca mulţi alţii, de cîteva luni. De pildă, eu eram obişnuit să mă consider un contrarevoluţionar; acum sînt un revoluţionar. Înţelegi că nu m-am schimbat eu — s-au schimbat etichetele... Dar m-ai întrebat ce înseamnă trecut! Dacă acum viitorul ni se pare posibil realizabil pe termen lung sau scurt, dacă prezentul îl simţim aşa de intens în fiecare clipă a unor zile foarte încărcate, atunci iată că se schimbă şi privirea asupra trecutului, de care, personal, încep să mă desprind, cu toate că, profesional, fireşte, sînt legat de el... Dar cred că, de-acum înainte, va fi o legătură mai puţin intens sentimentală decît a fost. Asta cred că-ţi pot răspunde acum la întrebare.

R — Există un timp al sacrificiului? L-am simţit vreodată?

— La ce te gîndeşti?

R — De exemplu la condiţia pe care o poate avea un intelectual într-o societate care nu promovează elita.

— Şi-atunci, sacrificiul la care te gîndeşti ar fi al cuiva care-şi face datoria cu orice preţ, chiar dacă ştie că nu va fi răsplătită sub ochii lui, ci, cel mult, într-un viitor îndepărtat... Dragul meu, noi am văzut zile, aş vrea să spun: de neuitat, în care cuvîntul „sacrificiu" a luat sensul cel mai grav cu putinţă: sacrificiul vieţii. In comparaţie cu acel sacrificiu pe care ni-l asumasem — o seamă de oameni ca mine — de foarte multă vreme, practic de cînd am intrat în meseria noastră, cu planul bine stabilit de a pregăti un viitor pe care nu ştiam dacă vom avea să-l vedem vreodată, ei bine!, acel sacrificiu înseamnă puţin lucru în comparaţie cu o jertfă într-adevăr eroică. Nici nu cred că merită să vorbim despre el; era, pur şi simplu, datoria oricăruia dintre noi. Cînd vorbeşti de promovarea elitelor, mă simt prost şi mi se pare că porneşti pe o cale greşită, fiindcă te-asigur, nimeni dintre noi nu-şi ia o sarcină cu intenţia de a intra într-un club select, de a-şi asigura o rentă pe viaţă.

R — Iată că ajungem, pînă la urmă, exact acolo de unde şi doream să vă „smulg" răpsunsurile!

— Pentru că dumneata eşti viclean, bag de seamă!

R — Vă referiţi la inexistenţa unei elite şi probabil că aţi avut, bineînţeles, şi motive întemeiate pentru a o spune.

— Şi?..

R — Şi-atunci, ce s-a întîmplat în iunie?

— Vezi vreo legătură directă între ce s-a întîmplat în iunie şi lipsa unei elite?

R — Să spunem că acest lucru v-aş întreba eu!

— Uite ce e: lucrurile nu mi se par aşa de simple. Dacă stau şi mă gîndesc, ei bine! poate nu-nţeleg, poate nu ne facem aceeaşi idee despre elită, dar ce s-a întîmplat în iunie e o tragedie, o neînţelegere, o cumplită rabufnire de sălbăticie şi de ignoranţă agresivă. Dar te-asigur că aşa ceva s-a întîmplat, în cursul istoriei, de nenumărate ori, în societăţi care aveau elita lor. S-a întîmplat deseori chiar împotriva unei asemenea elite. Intîmplător la noi, ea nu există, în sensul la care bănuiesc că te gîndeşti. Există, rapid improvizată, şi-n mare parte pe baze vechi, o elită politică. Dupa cum ştii, nu ea a fost victima brutalităţilor din iunie. Dar studenţii, intelectualii, cei care, oarecum de la sine, au devenit ţapii ispăşitori — ei? Nu ştiu în ce sens ar putea să fie o elită!

R — Există, astăzi, vreo categorie socio-profesională condamnată?

— Nicidecum, nu pot fi de acord!

R — Minerii poartă vreun stigmat?

— Poate că iarăşi ai să fii surprins sau n-ai să fii de acord. Nu, nu-l poartă! Sigur că fără voia lor, au întinat această meserie cinstită şi grea. Au rămas, şi-or să rămînă multă vreme, asociaţi acestor împrejurări, dar, şi aici, cred că se va vedea, mai curînd decît îţi poţi închipui, că adevărata vină nu a fost a lor.

R — Nu epuizăm subiectul... Spuneţi-mi, vă rog, cît din Dumneavoastră a fost atacat de ţara comunistă? De morbul unui sistem şi al unei gîndiri falimentare?

— Nu sînt încă pe deplin obişnuit cu expresii ca „ţara comunistă", dar îmi face plăcere să le-aud de la un om mai tînăr decît mine. Să zicem că situaţia mea a fost oarecum izolată, că am avut mai mult noroc decît alţii şi că, deşi viaţa mea se înscrie întreagă în spaţiul cronologic al sistemului comunist, imunitatea mea a fost aproape totală. Bănuieşti că o datorez părinţilor mei, şi, chiar acolo unde rolul lor s-a sfîrşit, a continuat influenţa exemplului lor, prin lipsa desăvîrşită a oricărei tentaţii de a-mi cumpăra o viaţă mai uşoară prin concesii şi deziceri de aceea ce cred cu adevărat. Cu totul şi cu totul neatins de felul de a gîndi al celor din jurul meu nu puteam să fiu, şi cred că nici n-am fost, desigur într-o măsură pe care cred c-o putem socoti neglijabilă.

R — Dumneavoastră faceţi parte dintr-o generaţie de mijloc, aflată între o generaţie nouă şi una care se sfîrşeşte în aceşti ani. Îmi pare rău de termenii prea duri...

— Nu, nu sînt duri. Dură a fost descoperirea pe care am făcut-o, foarte repede după Decembrie, că sînt mai bătrîn decît mă socoteam. Trebuie să ştii că, propriu regimului care a trecut, sperăm, fără întoarcere, era că întreţinea o situaţie de minorat perpetuu, de iresponsabilitate pentru fiecare dintre noi la infinit şi, deci, descoperirea pe care-ţi spuneam că am făcut-o este că tot o generaţie de sacrificiu sînt, adică o generaţie de tranziţie care nu poate să spere mai mult decît să pregătească alt rînd de oameni, în al căror **take-off**, în al căror succes, într-adevăr spectaculos, credem.

R — Aş dori să-mi vorbiţi despre existenţa sau inexistenţa unei culturi româneşti damnate.

— O cultură românească damnată... Te gîndeşti la acea mare parte a culturii româneşti care a fost ascunsă sau falsificată?

R — La ce altceva?

— Nu ştiu. „Damnat" înseamnă altceva. Eu aş spune „blestemat", „pierdut din capul locului". Or nu-i chiar acelaşi lucru — în orice cultură sînt curente, sînt generaţii, sînt tendinţe care au, pînă într-o vreme, o mare popularitate, care, la un moment dat, în mod firesc, intră în eclipsă. Nu e cazul aici, unde un regim politic a urmărit cu tenacitate demontarea structurilor culturii româneşti, distrugerea ei — aşa cum o găsise — şi înlocuirea ei, pe un pretext utopic, cu un compromis faţă de care ne trebuie o altă distanţă, ca să discernem cît a fost în el partea valoroasă şi cîtă cea ruşinoasă. Sigur că în momentul acesta, lumea e însetată de reabilitări şi vom vedea restituiri spectaculoase. Inevitabil, şi exagerări. Un autor sau altul, al cărui nume a fost **tabu** patruzeci de ani, izbucneşte cu forţă de explozie, şi mă tem că oamenii nu sînt pregătiţi, n-au cum să fie, pentru a-l judeca cu aceeaşi luciditate critică cu care ar examina un alt autor, unde sînt numai de îndreptat, ici-colo, judecăţi care tot timpul s-au putut rosti.

R — Vă referiţi la un „autor" de evenimente istorice sau la un autor al scriiturii?

— Mă refer, fireşte, la oameni care au scris, fiindcă era vorba de cultură, nu? Dar, fără voia mea, constat că ajung să adopt aceleaşi criterii politice care au fost ale persecutorilor acestei culturi. Şi, iată, eram gata să spun şi n-am să păstrez în mine gîndul acesta, că va ieşi din catacombe cultura de dreapta. E o expresie pe care, în alt context, în altă ţară, în alt moment, n-aş fi folosit-o! M-ar fi contrariat chiar! Dar, ce vrei?, sînt termeni care-mi vin de la sine în contextul unei confruntări care este inevitabil politică. Şi-atunci, faţă de cultura de dreapta al cărei rol a fost şi mare, şi nefast, aş recomanda prudenţă. Aş vrea să pot furniza un antidot — şi nu pot! Rămîne să aşteptăm cum vor acţiona oamenii şi dacă vor găsi, de la sine, echilibrul pe care aş dori să-l descopere.

R — Poate exista o dreaptă care să contrabalanseze stînga, adică, paradoxal, o contra-reacţie la o reacţie post-decembristă?

— Dar asta a fost tot timpul! Şi viceversa!

R — Atunci nu-i normal să fiinţeze acum?

— Iarăşi mă pui în încurcătură! Vezi, din nou observi că nu sînt încă pregătit să readaptez sistemul meu de gîndire la condiţii cu totul noi.

R — Ne-nvîrtim, deci, în nişte raţionamente fără capăt?

— Nu, asta înseamnă numai că, la şapte luni după evenimentele ştiute...

R — Scuzaţi-mă că vă-ntrerup, dar aţi folosit o parafrază ciudată: „evenimentele ştiute"!

— Asta e o altă poveste, sau aceeaşi, care-mi dă peste cap vorba. De caracterul spontan al Revoluţiei din Decembrie nu ne putem îndoi. Putem, însă, vedea cum a devenit tot mai clar, în lunile următoare, că, alături de mişcarea populară la care am luat parte, au fost şi intrigi de culise, în care n-au fost iniţiaţi decît foarte puţini oameni, şi a despărţi o latură de alta a mişcării din Decembrie va fi una din sarcinile istoricilor români. Îndată ce vor dispune de o documentare suficientă, ceea ce n-aş zice că-i cazul deocamdată. Deci îţi spuneam că nu e decît firesc ca, în aşa scurt timp, să nu ne putem modifica complet felul în care-am gîndit douăzeci de ani. În cazul meu, şi asta-ţi explică ezitările anterioare, alături de permanenţa mea împotrivire faţă de intoxicarea zilnică cu propaganda comunistă, au dăinuit neîncrederea şi revolta faţă de gîndirea de dreapta. Eu nu sînt din cei dispuşi să sară peste cal, de partea cealaltă! Şi cred că-i destul...

R — Ce generaţie trebuie să dispară, domnule Pippidi?

— Eşti un tînăr feroce... Eu nu-ndrăznesc să-mi rostesc gîndurile aşa de categoric, dar va trebui să recunosc că ai dreptate. Cei între cincizeci şi şaizeci de ani...

R — Aţi oftat, nu?

— Da... m-ai silit să-ţi dau un răspuns de care acum îmi pare rău. Nu e în firea mea să-mpart lucrurile aşa de otova şi, deci, m-am poticnit! Nu-mi recunosc gîndul cînd „vrei" să dispară o generaţie întreagă. Dacă mi-ai fi pus întrebarea mai pe felul meu, adică: „În ce generaţie găsim cele mai multe eşecuri intelectuale şi morale absolute?", care e, deci, generaţia cea mai funestă pentru desfăşurarea prezentă şi viitoare a lucrurilor, atunci răspunsul e cel pe care ţi l-am dat adineaori, pe negîndite; cea care are, acum, între cincizeci şi şaizeci şi cinci de ani.

R — Putem vindeca deplin cultura românească?

— Dragul meu, noi sîntem bolnavi! Cultura noastră poate că-i mai sănătoasă decît noi. Produsele scrise, n-am să spun literare, pentru că ar fi prea mult şi prea puţin în acelaşi timp, pe care trebuie să le-nlăturăm, n-au făcut, de fapt, niciodată parte din cultura noastră adevărată. Au fost un surogat, aşa cum există un înlocuitor de cafea. E o scenă într-o carte celebră, care m-a făcut întotdeauna să sufăr cînd o recitesc: scena din Cervantes, în care bărbierul şi preotul pun pe foc biblioteca lui Don Quijote, după o binechibzuită alegere. Nu-i rolul pe care mi l-aş lua cu plăcere; nu vreau să pun cărţile pe foc. Or să fie foarte multe cărţi de uitat!

R — Definiţi-mi un sfîrşit de interviu!

— Să ţi-l sugerez, nu?

R — Sînt cuvintele cele pe care le doresc de la Dumneavoastră...

— ...Da, dar mie, acum, faptele mi se par mai importante decît cuvintele!

R — Vă mulţumesc, domnule Andrei Pippidi!

Madrid, 31 august 1990

Consemnat de

Mihai-Răzvan UNGUREANU

GRANDOARE ŞI DECĂDERE UNIVERSI

Invitaţii revistei noastre sînt:

ION HOLBAN, specialist în psihologia muncii, actualmente director al Institutului de Cercetări Socioumane Iaşi, VASILE NEAMŢU, conf. univ., specialist în istoria medie a României, actualmente predă etnografia ca pensionar, LUCA PIŢU, specializat în limba şi literatura franceză, actualmente (tot) lector la Facultatea de Litere din Iaşi, PETRU CARAMAN matematician, dr. docent, cercetător principal gr. I, la Institutul de Matematică al Academiei.

Invitaţii noştri la această discuţie despre profesori şi studenţi au fost ei înşişi studenţi în perioada: 1933—1938 (I. Holban), 1943—1948 (V. Neamţu), (P. Caraman), 1965—1970 (L. Piţu) au fost cadre didactice, după cum urn
ban pînă în 1950, ulterior a fost îndepărtat
tor politic, prof. Neamţu între anii 1949—19
a fost într-atît de necorespunzător politic
între 1968 şi 1971 un curs special, Luca Piţ
corespunzător, din aceleaşi motive în anul 1
sese cadru didactic din 1971, dar actualment
pare că îl aşteaptă o lungă, foarte lungă car

Profesorul universitar avea salariu cît un senator

LIVIU ANTONESEI: Revista noastră invită astăzi la convorbiri — acestea încep să devină o tradiţie, încă incipientă, dar noi ameninţăm în mod serios să continuăm — cîteva personalităţi ale învăţămîntului superior şi cercetării ieşene. Astăzi ne-am propus să discutăm despre mărirea şi decăderea învăţămîntului superior. Sună publicitar, dar chestiunea, în fond, este gravă. Ne-am imaginat că a existat o perioadă în România în care învăţămîntul a avut o oarecare grandoare — cu toţii ne gîndim la interbelic, deşi nu am vrea să idealizăm nimic, această perioadă a avut strălucirea ei, dar chiar şi în interbelic învăţămîntul a fost contestat. De pildă, Mihail Polihroniade, avea în „Vremea" un ciclu de articole care se numea „Ruşinea universitară". Neîndoielnic este însă faptul că a existat un anumit nivel al învăţămîntului şi culturii în interbelic pe care l-am pierdut în timpul comunismului. Vom reuşi oare să relansăm acest învăţămînt superior?

VASILE NEAMŢU: Eu cred că noi am avut un învăţămînt superior bun cîndva. După primul război mondial erau patru universităţi în ţară: la Iaşi, la Bucureşti, la Cluj şi la Cernăuţi. Aţi spus că învăţămîntul interbelic avea şi părţi de lumină, ca şi conuri de umbră. Să nu uităm însă că strădania de a-l ridica a fost continuă. În primul rînd prin formarea de cadre. Oamenii care trebuiau să slujească şcoala au fost trimişi în străinătate pe lîngă cele mai ilustre figuri ale epocii. Să ne gîndim numai la Iorga, Pârvan, sau la un ieşean, la profesorul Bîrsănescu. Cu acesta din urmă m-am întîlnit cîndva şi el mi-a spus: „Eu, în fiecare vară, plecam în Apusul Europei". „Cum, de ce, vă trimitea statul?". „Nu", zice, „tot atît m-ar fi costat dacă aş fi mers în oricare staţiune din ţară". Vă închipuiţi ce perspective se deschideau în timpurile cînd România nu era o închisoare, iar leul era convertibil. Şi oamenii şi ideile circulau foarte lesne între Apus şi noi. Dacă cineva avea nevoie de o carte, se ducea la librărie, consulta catalogul şi o comanda. Oriunde ar fi apărut cartea aceea, o primea.

AL. DOBRESCU: Exista o grijă deosebită pentru pregătirea tînărului?

VASILE NEAMŢU: Era o grijă extraordinară de pregătire a celor care trebuiau să ia locul marilor profesori. La istoria medie a României erau la un moment dat patru sau cinci asistenţi din care se alegea unul singur, care trebuia să ia locul.

LIVIU ANTONESEI: Erau normaţi, aceşti asistenţi?

VASILE NEAMŢU: Asistenţii pe care i-am cunoscut eu nu aveau norme. Se chemau asistenţi pentru că trebuiau să asiste pe profesori la toate activităţile lor şi să se pregătească.

ALINA MUNGIU: Care era salariul unui profesor universitar pe atunci?

VASILE NEAMŢU: Cînd a fost să se scrie istoria Universităţii din Iaşi a fost vorba să se dedice şi un capitol condiţiilor de învăţămînt. Capitolul acesta n-a mai fost scris, deoarece, vă daţi seama, comparaţia era cutremurătoare. Un profesor universitar avea salariu cît un senator, doar mitropolitul şi preşedintele Senatului aveau un salariu mai mare decît profesorul universitar.

LIVIU ANTONESEI: Luca Piţu, cum a decurs procesul de formare pentru tine, ca profesor format după război?

LUCA PIŢU: După absolvirea facultăţii, conform repartiţiei ministeriale, am trecut pe post de asistent stagiar. După trei ani am dat un concurs de titularizare, apoi înscrierea la doctorat, apoi am candidat pentru postul de lector. De la început am avut vreo 14 ore pe săptămînă, salariul mic, posibilitatea de a aprofunda era infimă. În mod normal, ar fi trebuit să fiu repartizat pe lîngă un profesor, ori acest lucru nu s-a întîmplat. Eu sînt un fel de autodidact.

LIVIU ANTONESEI: Ai fost însă trimis — eşti profesor de limba şi literatura franceză — în Franţa?

LUCA PIŢU: Ca student. Ca profesor nu. Din povestirile altora — cum era profesorul Caraman, cu care mă întîlneam la sala profesorilor — el nu mai era profesor pe vremea aceea — mi-am construit un model ideal de ceea ce trebuie să fie o universitate, un profesor, în mare parte după modelul interbelic şi am încercat să mă comport ca atare, şi parţial ca un profesor din Occident. Deşi în carne şi oase n-am cunoscut profesori interbelici şi nici occidentali, mare parte era imaginaţia mea.

LIVIU ANTONESEI: Profesorul Holban a fost student înainte de război, iar ulterior a fost cercetător.

Trebuia să ne sculăm devreme să prindem loc la examen

ION HOLBAN: În 1933 cînd am venit la universitate aveam 17 ani. Am urmat dreptul şi filosofia. Ca să vă daţi seama de ce însemna universitatea atunci, vă pot spune doar atît: erau profesori Nicolae Daşcovici, Traian Ionaşcu, Alfred Djuvara — la Drept. La Filosofie era Ion Petrovici, era Petre Andrei, era Dan Bădărău, Alexandru Claudian. Mai tineri erau Ştefan Bîrsănescu, Vasile Pavelcu — erau chiar la începutul carierei. Cursurile acestor oameni erau adevărate conferinţe, care ar fi putut fi ţinute şi la Ateneu. Uşile erau deschise, şi lumea nu încăpea nici măcar pe coridor. Universitatea era o comunitate culturală şi moral-spirituală. Profesorii erau extraordinar de aproape de noi. Al. Claudian, dacă scotea o carte, cît de mică, venea şi ne-o dădea şi nouă cu dedicaţie, deşi eram simpli studenţi. Ion Petrovici avea editate în **Editura Casei Şcoalelor „Critica raţiunii pure"** şi altele. Venea şi ni le dădea cadou, la un număr destul de mare de studenţi. Studentul nu se pregătea din curs, ci în sala de bibliotecă. Trebuia să ne sculăm devreme ca să prindem un loc în sala de examen. La examen nu te întrebau de cursurile lor. Cum puteam să mă prezint la examen fără să fi citit **Critica raţiunii pure**, pe care tot el mi-o dăduse cadou?

LIVIU ANTONESEI: Cum se desfăşura un curs?

ION HOLBAN: Era altfel decît azi. Profesorul nu te asculta cursul, la examen. Profesorul nu îţi expunea o problemă de la un punct considerat didactic început, şi să-ţi dea toate detaliile. Cursurile erau mai mult un fel de puneri de probleme, de deschideri înspre probleme. Mihai Ralea avea săptămîni cînd nu venea la curs. Dar cînd venea, odată la două-trei săptămîni, îţi făcea o sinteză, o schiţă a problemei, că tu ca student nu reuşeai s-o acoperi pînă la cursul următor. Aveau stiluri diferite, Bîrsănescu, care făcuse şcoala germană, era mai didactic. Era singurul profesor care ţinea la curs. Noi luam notiţe şi la Andrei şi la Ralea, dar ele erau ca şi cursul, doar o orientare.

AL. DOBRESCU: Profesorii urmau fidel programa de învăţămînt?

ION HOLBAN: Care programă? Problematica pe care o trata un profesor într-un an universitar era problematica ce îl preocupa pe el atunci. Nimeni nu îi obliga la nimic. Întrucît îşi alegeau subiectul, erau excepţional documentaţi, ca Petre Andrei, care făcea referiri la cărţi apărute la Paris cu zece-cinsprezece zile înainte.

ALINA MUNGIU: Şi examenul?

ION HOLBAN: La examen — cu acest fel de a fi am rămas şi eu după aceea — profesorul nu căuta să vadă ce nu ştii, sau dacă ştii toate amănuntele din curs. El prefera să poarte cu tine o discuţie în domeniul în care tu erai cel mai bine orientat. Discuţia era liberă, şi foarte frumoasă, deşi noi eram timoraţi de personalitatea profesorilor. În felul acesta profesorii nu distingeau studenţii care au învăţat, ci pe cei care aveau capacitatea de a se orienta realmente.

LIVIU ANTONESEI: Se vorbea despre cercetare tot aşa de mult ca şi azi?

ION HOLBAN: Universitatea făcea ştiinţă şi atunci, dar nimeni nu spunea niciodată că face ştiinţă. Azi pînă şi psihologul de laborator îşi trece un număr de ore dedicate ştiinţei. Cuvîntul **cercetare** ne era necunoscut nouă de la drept, de la filosofie. Era ceva care se înţelegea de la sine.

ALINA MUNGIU: Cum era viaţa împreună cu aceşti „monştri sacri" care vă erau profesori?

ION HOLBAN: Făceau tot ce puteau ca să reducă distanţa. Cu Ralea şi cu Petre Andrei mergeam la „Trei sarmale" — cu secţia, anul. Acolo se discuta liber, eram mai degajaţi, problematica se apropia în felul acesta mult mai mult de tine. A fost perioada de glorie a Universităţii, fiecare universitate îşi avea filosofia ei specifică. Pavelcu a cîştigat concursul împotriva lui Mărginean, mult mai cunoscut decît el şi cu mult mai multe lucrări, deoarece cartea sa, de vreo optzeci de pagini, de-abia apărută, a convins comisia că el vine în continuarea şcolii ieşene, că se înscrie mai bine în spiritul ei.

AL. DOBRESCU: Să vă amintesc un alt caz. Este vorba de concursul la care au candidat Ibrăileanu şi Lovinescu pe acelaşi post. Am impresia că exista o tendinţă de îndepărtare a celor din afara Iaşului. Ibrăileanu abia reuşise să publice o carte înainte de examen — pe care a repudiat-o — în vreme ce Lovinescu avea multe cărţi, vreo 23, şi doctoratul, şi totuşi Ibrăileanu a cîştigat.

LUCA PIŢU: La fel a fost şi în cazul concursului lui Călinescu, care a concurat cu N. I. Popa. Bine, a fost angajat Călinescu, dar reacţia ieşeană a fost foarte puternică, s-a protestat în presă, Popa avea şcoală la Paris, era reprezentant al şcolii ieşene...

AL. DOBRESCU: Călinescu se asigurase prin cîştigarea unor simpatii aici, la Iaşi, care au contat.

LUCA PIŢU: Exista mentalitatea de a sprijini în primul rînd şcoala ieşeană.

ION HOLBAN: Erau totuşi valori egale, sau aproape, nu ca mai tîrziu, cînd lupta s-a purtat între valori şi nonvalori. Mai tîrziu era imposibil să ajungi la concurs — şi chiar dacă ajungeai, selecţia se făcea pe criterii care nu aveau nici o legătură cu valoarea candidatului.

VASILE NEAMŢU: Bucureştiul a făcut excepţie în politica asta prolocală. Ei n-au ţinut seama de unde venea fiecare, şi au adunat tot ce a fost mai valoros, un Gh. Brătianu sau un Călinescu. Capitala a sărăcit provincia.

ION HOLBAN: Din cauza aceasta Bucureştiul nu avea un specific, ca Iaşul şi Clujul. Nu avea personalitate proprie, ca şi centru.

La sala profesorilor nu mai sînt profesori

LIVIU ANTONESEI: Cum era universitatea imediat după război, domnule profesor Neamţu?

VASILE NEAMŢU: Cursurile erau facultative, mergeam doar la ceea ce ne interesa. Am mai prins cîţiva din vechii noştri profesori, pe Paul Nicorescu, pe Andrei Oţetea. La geografie îl întîlneam pe profesorul Năstase. Mergeam să ascultăm profesori de la alte facultăţi, pe Şerban Cioculescu. Mergeau atît de mulţi, că se stătea pe jos, ba unii îşi căutau loc pînă şi pe catedră. Am fost la seminariile lui Bagdasar. Seminariile nu le ţinea pe atunci asistentul, ci profesorul. Bagdasar stătea la mijloc, era un om voinic, impresionant. Colaboratorii îl înconjurau. În sală nu erau doar studenţi, ci şi medici, profesori. Se purta o discuţie între toţi cei de faţă.

LUCA PIŢU: Aşa este un seminar la **École Practique des Hautes Études**, sau un seminar al lui Eliade la Chicago. Se anunţă tema dinainte şi vin toţi cei care sînt interesaţi, chiar dacă nu sînt studenţi, ci persoane care lucrează pe tema respectivă. Profesorul este un fel de arbitru al acestor discuţii. Caracterul seminarului s-a păstrat în Apus, dar s-a pierdut la noi.

ALINA MUNGIU: Cu toate acestea noi ştiam că aşa trebuie să fie un seminar, am fi vrut şi un altfel de curs, modern, nu cum se desfăşura la noi la medicină — de multe ori profesorul venea cu cursul lui litografiat şi ne dicta un capitol. Cînd eram prin anul patru, am făcut scandal împreună cu vreo doi colegi într-o şedinţă, am spus că era inadmisibilă calitatea acestor cursuri, erau sub orice critică, în orele acelea învăţam la altceva, scriam scrisori iar colegii mei jucau „X şi 0". În acest hal se ajunsese. Corpul didactic s-a cam
supărat pe
profesoară,
facultăţii,
tul stali
capul ime
rut că pric
noi, s-a dus
spus: de-ac
stăm de vor
log, pe data
pagina 100,
bă. Data vi
început pur
de altfel ni
vreo doi sau
total care pe
duri, mi-am
şi nici noi n
tru aşa ceva
talităţi nu s
tr-o dată. Sî
la şi de
făcut-o.

AL. DOB
nu mai exi
tăzi.

PETRE C
mari există
din păcate.
tinescu.
Cordunea.
culescu — la
ge Palade l
înfiinţa o p
matematică
nii de valo
nită".

VASILE N
biblioteca e
Astăzi mă
de puţini st
bliotecă.

LUCA PIŢ
profesorilor
profesori.

Domni

VASI
relativă
Atunci m
şi cartea
şi cele sp
Ce persp
spunea p
că de mi
student.
ca un pr
în sfîrşit
facem pe
mai buni

LUCA
un singu
interesat
curere, u
tema asta
opposition

ALIN

LUCA
va da sfo

ALIN

LUCA
dar nu v

...RĂ

...rof. Hol-
...espunză-
...Caraman
...lat doar
...i el ne-
...ă ce fu-
...nit și se

...i, o singură
... conducerea
...a de-a drep-
...au cerut
...ație, a pă-
...m ce vrem
...ii ei și le-a
... mai dictez,
...cem un dia-
...itiți pînă la
... sta de vor-
... a venit a
...să-i asculte,
...itiseră, doar
...st un fiasco
...pus pe gîn-
... că nici ei
...egătiți pen-
...unei men-
... brusc, din-
...ați de școa-
... care am

...Aproape că
...i mari as

... Profesori
...români, dar
...el Constan-
...nstantin
...aru, Voi-
...ă sau Geor-
... S-ar putea
...facultate de
...matematicie-
... peste gra-

...Pentru noi
...undamental.
...d văd cît
...nesc la bi-

...duc la sala
...găsesc nici

ULTIMA SPERANȚĂ

Trebuie să treacă ani și ani, să se schimbe cadrele care au actualmente putere de decizie, să se realizele un aflux imens de tineri care au altă deschidere, și altă atitudine față de valoare. Cît mai tineri să fie, n-aș vrea să ajung chiar pînă la grădiniță... Deși, dacă pe culoarele institutului s-ar juca o grupă de copii, aș fi foarte fericit. Ar crea o stare de spirit, cei care lucrează acolo i-ar avea mereu în fața ochilor, și ar face poate mai mult ca acești copii săi aibă un alt viitor. (prof. Ion HOLBAN).

VASILE NEAMȚU : Nici nu-mi vine să rîd. Absența selecției de concurs, a grijii pentru pregătire a tînărului a dus la această situație. Asistenții noștri stăteau zece ani pe lîngă profesor, iar astăzi un asistent primește douăzeci de ore a doua zi după numire.

ION HOLBAN : În plus, pe vremuri, studentul de la isotrie, atras de magia marelui profesor, venea să asculte și un curs de filosofie. În felul acesta se forma o cultură generală, care dădea altă perspectivă chiar în cadrul disciplinei.

VASILE NEAMȚU : Astăzi, sărăcirea omului talentat pornește încă din liceu. Tot felul de discipline îl copleșesc pe elev și nu-i permit să aleagă ce i se potrivește și să aprofundeze. Dacă Enescu ar fi urmat liceul de după război, n-ar fi ajuns Enescu, pentru că ar fi trebuit să fie și matematician bun, și fizician și chimist.

LIVIU ANTONESEI : Să ajungem în zilele noastre. Iată, s-au deblocat posturile în sfîrșit. Dar ce părere aveți despre un asistent căruia, în primul an de activitate, i se dau să țină două cursuri și trei seminarii diferite. Cum se poate el forma ca un cadru didactic serios ?

Universitatea a ajuns un soi de liceu

AL. DOBRESCU : Problema principală a fost formulată de junimiști foarte bine, acum mai mult de un veac. Deci dacă situația în învățămîntul superior este cum este, este vinovat și liceul. Iar dacă mergem mai departe pe firul raționamentului, ajungem la grădiniță. Și atunci ne întrebăm : cine formează cadrele de acolo ? Și ne întoarcem la învățămîntul superior, se creează, cu alte cuvinte, un cerc vicios. Problema este deci : de unde trebuie să se înceapă reforma învățămîntului superior ?

VASILE NEAMȚU : Mie mi se pare că problema are o extindere chiar mai mare. Este vorba de o îmbolnăvire a omului în societatea noastră. E o societate coruptă, pervertită. Pînă nu se rezolvă problema corupției...

PETRE CARAMAN : Și problemele sociale, economice. Un coleg îmi mărturisea cu jenă că două zile s-a simțit aproape fericit pentru că a reușit să procure două kg de caș. Îi era rușine că, în loc să se simtă fericit de demonstrația reușită a unei teoreme, se vedea redus la o satisfacție atît de prozaică...

LIVIU ANTONESEI : Totuși, de unde ați începe reforma ?

ION HOLBAN : Eu aș pleca întîi de la Universitate, atunci cînd se stabilesc criteriile de sus cei de jos sînt obligați să se conformeze pentru a promova. De exemplu, cu toată vîrsta mea înaintată eu conduc un institut de studii socio-umane. Am adus anul acesta numai absolvenți de un an-doi. Lumea s-a mirat, dar eu îi prefer pe acești tineri, ei au altă deschidere. Oamenii de specialități diferite trebuie să stea laolaltă, schimbul de idei îi formează pe toți. Încerc să-i degrevez de orice sarcină de cercetare, măcar vreo doi ani să citească ce vor ei. Noi nu aveam în Iași un profesor de psihotehnică pe cînd mă pregăteam eu pentru asta, așa că ne-am pregătit singuri, citind.

ALINA MUNGIU : Deci se mai poate și astfel.

ION HOLBAN : Da, se poate. Să citească, acesta este primul lucru. Întîlnindu-se, fiecare venind cu o altă carte, cu o altă problematică, vă dați seama că se produce un schimb de idei natural și foarte productiv. Asta ar trebui să facă și universitatea, care nu are cadre. Cînd ai nevoie de mulți, selecția este slabă, tragi cu o greblă cu dinți rari. Intră acum oameni și ocupă posturi, fără să fie la nivel. Trebuie oameni cu pasiune, cu creativitate, deschiși pentru valoare.

VASILE NEAMȚU : Așa este. Astăzi în lume se face un fel de istorie totală, trebuie o pregătire multilaterală, o deschidere către multe domenii. Dar astăzi studentul este încărcat peste măsură. Cu armată și o mie de discipline inutile, lui nu-i rămînea decît noaptea. Ce-i puteam noi cere ? Cum să se formeze capabil să aprofundeze o problemă ? Eu mi-aduc aminte că profesorul Grigoraș ne-a vorbit un an întreg doar despre Ștefan cel Mare. în rest trebuia să citim noi... Ori, acum universitatea este un fel de liceu superior. Nu se poate sări o pagină din programa analitică... Înainte profesorul comunica celor din fața sa rezultatul propriilor sale cercetări.

LUCA PIȚU : Mi s-a povestit că, la agronomie, la un examen de sistematizare rurală — la care studentului i se cerea cursul, atît — un student a început să facă unele conexiuni, dar profesorul l-a oprit și i-a spus : „Nu, domnule student, mai aveți jumătate de pagină pînă la ideea asta“. Vorbeau de tipuri de localități rurale, aici era și chestie de politică. Studentul zice : „Cum ne-ați zis dv. în curs, există trei tipuri de localități rurale : sistematizate, sistematizate mai puțin și nesistematizate“. În momentul acesta profesorul se panichează, pentru că asista cineva din afară la examen și gîndindu-se că această teorie putea fi folosită împotriva lui, spune : „Nu, nu ! Dacă vă amintiți, eu cînd v-am spus această clasificare am nuanțat : „Există localități sistematizate, mai puțin sistematizate, și **mai puțin** sistematizate“.

Universitatea trebuie să se curețe singură

ION HOLBAN : Da, sînt parcă două lumi diferite. Îmi amintesc ce fel de profesor era Alexandru Claudian, de exemplu. Eu cînd eram student, ziua stăteam în bibliotecă, iar noaptea mă plimbam singur pînă la Agronomie. Îl întîlneam pe profesorul Claudian. Nu eram pentru el nimic, un simplu student. Dar de fiecare dată cînd ne întîlneam în aceste plimbări el mi se alătura. Mă conducea el pînă la cămin, îl conduceam eu pînă acasă. Tot timpul discuta în aceste discuții, eu eram doar un prilej pentru el. Cînd mi-a apărut primul articol, el l-a citit și m-a lăudat. Își urmărea studenții. Dar plimbarea aceasta era extraordinară, pentru că asistai la modul de elaborare a gîndirii lui : el întreba, și el își răspundea, pentru că eu nu îndrăzneam, la vremea aceea, să-l întrerup.

LUCA PIȚU : Despre Philippide mi s-a spus — el nu prea ieșea din casă — că obișnuia să dialogheze cu cărțile adversarilor lui, spunea ceva de genul „Aici te-am prins, să vezi ce lovitură ți-am dat !“

ALINA MUNGIU : Da, profesorii de astăzi sînt cum sînt, și din cauza aceasta după revoluție s-au găsit într-o situație dramatică mulți dintre ei. Aceste raporturi despre care vorbiți dvs. ne apar astăzi ca idilice de-a dreptul... La noi, studenții au contestat vehement pe profesori, și unii au spus atunci că un student nu poate să aibă acest drept. Ce părere aveți dv. ?

ION HOLBAN : Cred că studentul are dreptul să conteste un profesor. Universitatea din Iași are o mare vină în tot conflictul care a fost. A avut tot timpul necesar ca pînă la începerea anului școlar să procedeze ea însăși la curățirea necesară. Îmi aduc aminte odată că Liviu Antonesei, într-o convorbire cu rectorul, i-a spus : „Aveți atîția bețivi și ratați aici, și dv. vreți să mă dați afară pe mine, cînd pe oamenii aceștia nimeni nu îi deranjează cu nimic ?“ Problema este cum îi scoți...

LUCA PIȚU : Este aceeași problemă ca și cu ofițerii de securitate.

ION HOLBAN : Ar trebui o comisie interuniversitară care să-i verifice, în felul acesta...

LUCA PIȚU : Cred că ar trebui o comisie internațională ! Iar atingem regresiunea la infinit, tipic românească ! Pentru că această comisie trebuie să fie numită de o altă comisie, pe care cine o va numi ?

ION HOLBAN : Eu am încercat să-i fac să treacă printr-un concurs. A venit comisia de la universitate, și la un concurs cu trei candidați foarte diferiți între ei, a zis „Le punem zece la toți“. Asta nu m-a ajutat cu nimic. Și apoi cadrele au fost selectate ani de zile prin concursuri formale, în care rezultatul era impus. Se ajunge la situația în care cadrele care trebuie să selecteze pe cineva se găsesc sub valoarea acelora. Și aici intervine instinctul de apărare : de ce să-l iau adică, pe Liviu Antonesei, mîine poimîine ăsta mă depășește, mai bine iau un mediocru ! Dar lucrul trebuie rezolvat, dacă nu vrem s-o facă studenții, care nu pot tolera mult o asemenea situație. Cînd este vorba de viitorul unei societăți, nu se poate lucra cu mănuși, cu jenă. E greu să sacrific o generație, dar este preferabil să o faci dacă vrei să creezi o situație mai bună pentru generațiile care vin.

Fiecare județ va avea o Universitate

LIVIU ANTONESEI : Ce părere aveți despre proliferarea aceasta de universități ? Este în favoarea învățămîntului ?

LUCA PIȚU : Aceasta a avut în mod clar rațiuni electorale. Mi se pare mie că Maiorescu cam avea dreptate cu teoria formelor fără fond. Periodic se încearcă o racordare la Occident, se exagerează și urmează degonflarea. Sub Ceaușescu erau probleme cu repartiția, acum va fi de-a dreptul șomaj intelectual. Această proliferare ne amintește o cunoscută teză, aceea privind dezvoltarea armonioasă și agrară a tuturor județelor țării. Fiecare județ cu institutul său universitar. S-au făcut concursuri în pripă. Se pun temeliile unor noi probleme viitoare. Era poate mai bine ca tranziția aceasta să fie menajată. Să se aștepte o Constituție, o lege a învățămîntului. Să nu ne îndreptăm spre viitor ca boul spre apă. Joseph de Maistre spunea bine că spre progres te tîrăști, nu alergi.

VASILE NEAMȚU : Noi avem institute aici la Iași, de istorie, de studii socio-umane, de matematică. În criza aceasta de cadre ar putea fi folosiți acești oameni competenți, invitați la universitate. La istorie se practică lucrul acesta, se obișnuia să se colaboreze cu institutul „Xenopol“ chiar înainte de 22 decembrie.

ION HOLBAN : Atunci cînd s-a pus problema completării cadrelor didactice, am așteptat să se facă apel la institute, unde avem oameni cunoscuți și verificați. Au fost chemați doar cei care cunoșteau personal pe cineva din universitate. Istoria este o excepție, celelalte institute au rămas pe un plan secund, deși se găseau acolo oameni cu mare experiență. Au fost ocolite, s-a mers doar pe relații personale.

ALINA MUNGIU : Asumîndu-vă riscul unui pronostic, cam în cît timp credeți că vom reuși să avem din nou un învățămînt superior de calitate ?

ION HOLBAN : E greu să spun, depinde de evoluția societății noastre. Cu acțiuni drastice, ar trebui vreo șase-șapte ani. Aștept mult de la promoțiile tinere, trebuie să-i atragem și să-i folosim, ei sînt singura nădejde. Dar trebuie să fim receptivi. Din păcate sînt factori politici care intervin și obstrucționează afirmarea valorii.

PETRE CARAMAN : Reforma trebuie să fie radicală, ea necesită însă și o situație economică prosperă, incompatibilă cu existența regimului actual, care, după cum s-a văzut, duce țara la dezastru într-un ritm mai accelerat ca înainte. Cît timp vom vea la conducere neocomuniști sau criptocomuniști, nici nu poate fi vorba de redarea strălucirii învățămîntului.

VASILE NEAMȚU : Eu mă ocup mai mult cu trecutul, decît cu viitorul. Mă gîndesc că ar trebui invitați și dintre cei plecați să țină un curs, avem nevoie de ei. Cred că într-un deceniu.

LUCA PIȚU : Trebuie invitați marii profesori din diaspora. În contact cu ei am putea face ceva în vreo zece-cinsprezece ani.

LIVIU ANTONESEI : Eu știu un asemenea profesor chiar mai aproape. Mihai Ursachi, care a predat literatura în S.U.A. Nu am auzit să-l fi invitat cineva.

ALINA MUNGIU : Rezultă deci că totul depinde de bunăvoința diriguitorilor învățămîntului de azi, dacă ei au de gînd să se angajeze cu curaj în acest proces de reformă, și pricepere reală.

LIVIU ANTONESEI : Și mai ales dacă au de gînd chiar să reformeze, și nu doar să revizuiască pe ici pe colo, cum s-a întîmplat de atîtea ori.

Iași, 4 octombrie 1990

Au participat din partea redacției :
LIVIU ANTONESEI
ALEXANDRU DOBRESCU
ALINA MUNGIU, care a transcris această convorbire.

A lipsit **EMIL BRUMARU**, supărat că data trecută i s-a scos o replică esențială. Această replică era următoarea : „Dar oare minerii ăștia nu-și dau seama că au ajuns în gura lumii, ei nu au nici un fel de sensibilitate ?“. Să sperăm că este încă actuală...

...n și-a făcut autocritica

...U : După război a fost o singură perioadă de
...Vlad Georgescu o situează între 1968 și 1974.
...comanda prin bibliotecă o carte de la Paris
... Apoi s-au închis toate granițele, și cele fizice
...medicină erau asistenți de aproape 60 de ani.
...veau oamenii aceștia ? Profesorul Pavelcu ne
...luați un academician și-l degradați, spuneți-i
...simplu student. Se va comporta ca un simplu
...tentul, indiferent de vîrstă, nu se poate purta
...r fi meritat poate să fie profesor. Acum, este
...deschidere, a început să pătrundă tineret. Ce
...departe, chiar presupunînd că i-am ales pe cei

...n se poate vorbi de concurs, cînd se prezintă
...m s-a întîmplat acum la universitate ? M-am
...ivitate, știm doar că concurs vine de la con-
...mentul opoziție, rivalitate ? Eliade a scris pe
...cît la noi se organizează concursuri, dar fără

...: Ce vi s-a răspuns la această întrebare ?
...anul și-a făcut autocritica, a spus că pe viitor
... va anunța să se prezinte.
...: Dar nu s-au completat acum toate posturile ?
...la, sau aproape toate. Pe viitor va fi **opposition**,
...uri.

Matei VIŞNIEC

UŞA

(Urmare din numărul trecut)

SCENA 2

(P 2 se aşează, epuizat, pe scaun ; zăreşte, pe undeva, pachetul de ţigări uitat de P 1 ; îşi aprinde o ţigară ; fumează, ameţit, cîteva zeci de secunde ; intră P 3, un personaj furtunos şi oarecum brutal, mai ales la început.

P 3 : (îndreptîndu-se cu mîna întinsă direct spre P 2). Bu-nă zi-ua! Eu mă numesc Bruno. (Confesiv, la urechea lui P 2). Îmi poţi vorbi pe numele cel mic. (Din nou, protocolar). Mă bucur că nu sînt singur. (Corectîndu-se). Că nu sînt singurul... (Entuziasmat de precizare). Ha-ha-ha... (Din nou, confesiv). E cineva înăuntru ? (Comportamentul acestui personaj este imprevizibil şi construit din rupturi, el devine de la un moment la altul plîngăreţ sau retoric, umil sau grandilocvent, confesiv şi despotic, etc.).

P 2 : (timid) : O, da.

P 3 : (interogativ) : A intrat de mult ?

P 2 : O, nu.

P. 3 : Mă tem că va trebui să aşteptăm.

P 2 : O, da... Cred că da.

P 3 : (tăios) : Mie nu-mi place să aştept. (privindu-l amuzat pe P 2). Iar acum... urmaţi dumneavoastră ?

P 2 : Da... oarecum...

P 3 : (înveselit la culme). Chiar dumneavoastră ?

P 2 : (pierdut) : Da... dar... (P 3 nu aşteaptă răspunsul şi începe să inspecteze încăperea ; observă cuierele pline de umbrele, pălării şi pardesie).

P 3 : (revoltat) : Domnule ! Aici e vestiar sau e sală de aşteptare ?

P 2 : (timid) : Aşa s-ar părea.

P 3 : (duios) : Oare trebuie să ne lăsăm hainele aici ?

P 2 : (prinzînd curaj) : Este absolut necsesar, domnule.

P 3 : (extatic, din vîrful buzelor) : De ce ?

P 2 : Nu ştiu. Aşa se obişnuieşte.

P 3 : A ! (dur). Prea bine ! Mă voi supune ! (se dezbracă de pardesiu şi de pălărie, le aşează pe un cuier împreună cu umbrela). Mă voi su-pune... He-he-he... (brusc, foarte interesat). Ce părere aveţi dumneavoastră despre mine ?

P 2 : (stupefiat) : Cum ce părere ? Care părere ?

P 3 : (didactic) : Nu trebuie să vă ascundeţi. Nu e bine să vă ascundeţi. Fiecare om are părerea sa despre fiecare om. Vreau să mă credeţi că mă interesează foarte mult părerea dumneavoastră despre mine. Vă jur că mă interesează părerea voastră despre mine. Vreţi să vă conving cît mă interesează ? Vreţi să mă omor aici, în faţa dumneavoastră ? Vreţi să mă dezbrac aici, în faţa dumneavoastră ? Vreţi să mă vedeţi gol ? Asta vreţi ? Mărturisiţi, odată, domnule ! De ce sînteţi o bestie ?

P 2 : (înecîndu-se) : Cum ? Ce ? Eu? O bestie ?

P 3 : (patern, bătîndu-l pe umăr) : Am glumit. Aşa sînt eu. Am întotdeauna această tendinţă de a crea o atmosferă degajată între mine şi partenerii mei. Nu-i aşa că v-a plăcut ?

P 2 : Desigur... a fost... aşa, cam pe nepregătite...

P 3 : (concluziv) : A fost o glumă bună ! (se întinde pe un scaun, respiră puternic). Ce are ! Ce aer ! (meditativ). Ah, aerul...

P 2 : Miroase a formol.

P. 3 : (violent) : A formol ? Nici să nu vă gîndiţi ! Nici să nu vă treacă prin cap ! Ce e formolul ? Nu, domnule, eu nu accept formolul ! Eu accept zmeura. Miroase a zmeură. Totul e să tragi aer în piept şi să spui : zmeură ! Încercaţi ! Vă rog să încercaţi ! Să respirăm în acelaşi timp... Zmeură... Zmeură... (respiră extaziat, P 2 se lasă antrenat). Aţi văzut ? Nu-i aşa că e extraordinar ?

P 2 : Nu. Miroase a formol.

P 3 : (se ridică energic): Eu, domnule, am întîrziat trei zile. Mă înţelegi dumneata ? Am în-tîr-zi-at ! Sînt aici şi în acelaşi timp nu sînt aici. Eu, domnule, trebuia să fiu de mult înăuntru. Înţelegeţi ? Trei zile întîrziere!

P 2 : (înveselit) : Ce coincidenţă ! Eu am venit cu patru zile mai devreme.

P 3 : (dezamăgit) : Cum e cu putinţă ?

P 2 : Este, domnule. Ştiţi că mie, de pildă, nu mi-a trecut încă frica ?

P 3 : Frică ? Frică ? Azi ? Cu tehnica de azi ? În condiţiile noastre de azi ? Domnule ! Dar e groaznic !

P 2 : Nicidecum. Am greţuri.

P 3 : Şi eu am.

P 2 : Mi se zbate inima. Mă ustură sîngele.

P 3 : (încîntat). Şi mie mi se zbate inima ! Pune mîna aici !

P 2 : Am o senzaţie de nesiguranţă, de năduşeală...

P 3 : Şi eu ! Şi eu ! Am toate senzaţiile posibile. Îmi vîjîie capul. Dumneavoastră vă vîjîie capul ? Pe mine mă dor oasele. Îmi pocnesc oasele. În fiecare secundă îmi pocneşte cîte un os. Dumneavoastră vă pocneşte cîte un os ? Mie mi se ridică braţul, în anumite momente, de neatenţie. Iată. Dumneavoastră vi se ridică braţul ? (brusc, implorator, linguşitor). Dumneavoastră vreţi să intraţi chiar acum ?

P 2 : (speriat) : Da, domnule. Am stat la rînd.

P 3 : Şi vreţi să intraţi chiar acum?

P 2 : Da. Sigur că da. Sînt pregătit să intru.

P 3 : Chiar acum, chiar acum ?

P 2 : Chiar acum. Trebuie să fiu chemat dintr-un moment într-altul.

P 3 : (linguşitor, hilar) : Domnule... s-ar putea să mă aveţi pe conştiinţă... Credeţi-mă... Nu sînt ceea ce par... Toate aceste cuvinte, tot acest comportament... sînt încordat ca un arc... Trebuie să intru cît mai repede... Trebuie... să mă lăsaţi... înaintea dumneavoastră... Trebuie să mă înţelegeţi. Puneţi mîna pe fruntea mea. Asta nu e frunte... Nu-i aşa ? Domnule... Îmi ard oasele. Îmi iau foc oasele... Dacă mai aştept aici zece minute voi putrezi de viu... Trebuie să mă înţelegeţi.

P 2 : (isteric) : Nu vreau ! Nu vreau! Am stat la rînd !

P 3 : (suferinţă reală) : Şi eu am stat la rînd. Toată viaţa mea am stat la rînd. Am stat la rînd clipă de clipă, secundă de secundă. Am stat la rînd pentru fiecare zi, pentru fiecare cuvînt, pentru fiecare gest, da... Ca să pot învăţa să merg în picioare, ca să duc lingura la gură... Am stat la rînd... ca să învăţ să scriu, să citesc, să gîndesc... să mint... să urlu... Am stat la rînd cu răbdare şi cu pasiune, vă jur... I-am lăsat pe toţi, pe toţi... Sînt un om sfîrşit. Am rămas ultimul, am rămas ultimul în rînd, domnule, sînt ultimul supravieţuitor, sînt rîndul cu un singur om... Trebuie să mă lăsaţi înaintea dumneavoastră... Trebuie...

P 2 : (iluminat) : Domnule, dumneavoastră sînteţi un simptom tipic !

P 3 : (totală schimbare de ton) : Am glumit. E un vechi obicei de-al meu, de a testa oamenii prin glume. Ha-ha-ha... V-a pălcut ?

P 2 : (încurcat) : Eu, domnule... nu prea glumesc...

P 3 : (vioi) : E o mare greşeală. O regretabilă greşeală. Glumele, jocurile, farsele, nu numai că relaxează spiritul, dar îl şi fortifică. Eu, de pildă, sînt pregătit împotriva tuturor evenimentelor posibile. Şi ştiţi cum am reuşit ? Prin practicarea sistematică a jocurilor. Un joc înseamnă un rol. O regulă şi un rol. Trebuie să treci prin toate rolurile posibile. De aceea am venit aici.

P 2 : Vreţi să spuneţi că... În sfîrşit... Vreţi să intraţi înăuntru pentru că... vă lipseşte acest rol ?

P 3 : Exact ! De o mie de ori exact.

P 2 : Bine, dar... acest rol... atît de decisiv... el poate fi compensat... Imaginaţia, nu... Domnule, să nu vă pripiţi !

P 3 : (extrem de serios) : Domnule! Eu nu mă pripesc. Adevărul e că sînt profund scîrbit. Toate rolurile jucate pînă acum m-au scîrbit profund. Ideea însăşi de a juca un rol, mă scîrbeşte. Am venit ca să devin, în sfîrşit, eu însumi. (Alunecă spre poză şi declamatoriu). Trebuie să devin eu însumi ! Am dreptul să devin eu însumi! E suprema datorie a unui om, aceea de a deveni el însuşi. Aici şi acum, voi deveni eu însumi ! Jur ! (Schimbare de ton). Ei, ce zici ? Ţi-a plăcut?

P 2 : (aiurit). Ce ? Cît ?

P 3 : Eşti un prost. Eşti un prost, prietene. Mi-e silă că trebuie să aştept împreună cu tine.

P 2 : Cum ? Eu ?

P 3 : Nu înţelegi nimic. Nu înţelegi nimic din ce se întîmplă în jurul tău. Ai venit aici fără să înţelegi de ce ai venit aici. Departamentul ar trebui să refuze să lucreze cu astfel de oameni.

P 2 : Domnule... dumneavoastră sînteţi... total... neinformat...

P 3 : (schimbare bruscă de ton, violenţă) : Nu sînt neinformat, broscoiule ! Ciupercă împuţită ! Ai nişte ochi mari de parazit şi mă tem că voi simţi nevoia să te lovesc... (alunecă spre patetic şi spre hohotul de plîns). Am această dorinţă enormă, acest ideal, aş putea spune... Dacă nu te lovesc... mor. Trebuie să-ţi ard una peste fălcile tale umplute cu zeamă verde, ca să te învăţ minte. Trebuie să te fac să înţelegi ce e durerea, durerea fizică, plesnetul palmei peste faţa ta, deliciul pielii care se încreţeşte într-un rictus... Am nevoie de rictusul tău... nu mă lăsa fără rictus... Dă-mi... (îşi revine brusc). Ei, ce părere aveţi ?

P 2 : Ce ? Părere ?

P 3 : Ce părere aveţi despre rolurile mele ? Cum vi se par ? Nu-i aşa că sînt impecabile ? Nu-i aşa că nu le bănuiaţi ? Nu-i aşa că trecerea de la unul la altul e inobservabilă ?

P : Vreţi să spuneţi...

P 3 : Da, da. În sfîrşit ! Aţi înţeles.

P 2 : Toate acestea n-au fost decît nişte... roluri ?

P 3 : Exact ! (extaziaţi). Doamne ! A înţeles !

P 2 : Vreţi să spuneţi că toate... n-au fost decît nişte... minciuni ?

P 3 : (luat prin surprindere). Cum ? Minciuni ? Hai ! (dezamăgit). N-aţi înţeles nimic.

Leonard TUCHILATU

★

★ ★

Am să mă întorc acasă,
chiar de m-aş şti venit din acea lume,
chiar de nu mă veţi primi,
am să mă întorc acasă.
Atunci cînd nu au rost amintirile,
ar trebui să poposim undeva
sub un acoperiş, fie şi străin.
Ar trebui,
însă am să mă întorc la mine,
cu toate că nu mă mai am,
am să mă întorc să ştiu
de voi, părinţi, de voi, copii,
de voi, flamuri stinse ale copilăriei.

★

★ ★

Floarea zăpezilor prinse fereastra
într-un foc,
frumos se aranjau figurile pe sticlă —
capodopere ale unor maeştri
neîntrecuţi.
Pentru tine astăzi, la ţară,
se vînd căluşeii ieftini de lemn.
Pentru tine patria lebedelor schimbată pe
iarnă
freamătă cu glas nemulţumit la adresa
vîntului.
Stingher mă las pe patul alb ca un trup de
mireasă
în imensitatea lucrurilor care-mi plîng
absenţa.

Drum

Şi eu
poate că am să adorm
în apele de foc, ce-mi curg prin vine.
Şi poate că fumul ce-mi pătrunde
măruntaiele,
suprimîndu-se va dispărea cu încetul
şi-mi vor seca lacurile,
unde mi se alungau gîndurile acostînd
printre nuferi uscaţi.
Şi poate atunci n-am să mai întreb pe
nimeni :
— unde mă duc...

★

★ ★

Simt apele tulburi ce-mi învăluie cărarea
şi, fără să vreau, paşii mă duc spre sfîrşit.
Sînt vechi ca frunza
căzută la inima pămîntului,
ridicată de vînt şi împrăştiată
prin pustiul umbrelor.

★

★ ★

Cît de departe sînt eu de voi.
Dispariţia mea nu e misterioasă.
Întrebaţi vîntul.
Lamele soarelui mi-au tăiat mîinile
pentru a nu vă mai îmbrăţişa.
Şi rîd aspru, heraldic.

Sorcovă

Aş vrea un monument, un stîlp de foc
uriaş în patria mea.
Cît e de greu să rîzi curat.
Şi zîmbetul modest
al unor crai vechi, într-un joc frumos, ultim.
Aici, în case de lut,
mai dăinuie încă
bucuria luminii.

P 2: (tot mai persuasiv): Ba am
țeles, domnule. V-am înțeles foarte
ne. Vreți să intrați înaintea mea și
ați de toate mijloacele posibile
3: (fără să-i răspundă, dar adre-
ndu-i-se totuși, pe urmele unor emo-
mai vechi). Adevărul e că sînt un
n foarte trist. Dar să nu exagerăm.
idică de jos bucăți dintr-un ziar
pt și le cercetează atent). Exact așa
ată și fațetele noastre... Fațete... Fa-
Fațete..
2: (se relaxează dintr-o dată pe
aun, își întinde picioarele, devine
îpîn pe sine). Sînt obosit, domnule.
-ați obosit. Nu-mi mai oferiți nimic
u
P 3: Știu, domnule, știu Regret
ult acest lucru.
P 2: Toate rolurile dumneavoastră
nt previzibile. Toate reacțiile dum-
avoastră au deja un nume, sînt bine
noscute. Nu puteți minți pe nimeni.
P 3: Da, știu. Nu e cazul să mi-o
petați cu răutate.
P 2: Mai mult decît atît. Oameni
dumneavoastră, dispuși să treacă
icind de la un registru la altul, de
un rol la altul, aduc mari preju-
cii acestui departament. Sînteți
talogat în categoria clienților
ficili și eu personal mă mir că
partamentul își cheltuiește energia
fondurile cu oameni ca dumnea-
astră. Aceste servicii n-ar trebui să
gratuite. Sau, cel puțin, ele ar
bui să fie plătite prin calitatea in-
nsecă a clientului, care să fie obli-
posede, măcar în ceasul al doi-
celea, suficientă sobrietate și ma-
ritate. Nu, hotărît lucru! Departa-
entul n-ar trebui să accepte pe ori-
ne, oricind și oricum E o mare gre-
ală, ale cărei efecte se vor resimți
timp
P 3: Nu trebuie să mă condamnați
ea rău... Adevărul e că am întîrziat
eva zile. Trebuie să recunosc des-
is că mi-a fost frică și că am făcut
posibilul ca să amîn... totul... cu
eva zile...
P 2: E foarte rău. Foarte grav și
arte rău. Această amînare e lipsită
sens. E o crimă! Ați distrus valoa-
lucrului, ați distrus fructul, mo-
entul cel mai bun al creșterii sale.
i acționat împotriva firii, împotriva
rii umane. Și ați pierdut. Toată
astă bufonerie pe care o practicați,
ntru a vă masca frica și pentru a
recăpăta curajul, nu duce la nimic.
P 3: Și ce ar trebui să fac? Știe
eva ce ar trebui să fac? Știți cum-
ce e bine de făcut în aceste mo-
nte?
P 2: Concentrare și stăpînire de
Încercați ca măcar acum, în
astă sală de așteptare, să fiți so-
și lucid. Toate încercările noastre
a ne linge rănile nu duc la nici
rezultat. (în acest moment, în
tele ușii, încep cîteva operațiuni
omotoase care sînt urmate de iste-
e hohote de rîs). Trebuie să fim
pîni pe noi... și pe rănile noastre.
ntea noastră trebuie să fie trează
să poată privi clar... spre faptele
stre... care trebuie să fie clare...
fie ca un cristal și totul, totul, să
vadă prin ele. Nu avem nimic mai
n, aș putea spune, în aceste momen-
decît luciditatea, care o armă...
armă teribilă... și frumoasă... Tre-
ie să fim lucizi pînă în ultima cli-
.. pînă cînd harponul se înfige în
ne... Și carnea.. carnea mai ales
buie stăpînită... (alte hohote isterice
rîs, izbituri, scrîșnituri metalice, pe
sură ce dincolo de ușă evenimente-
se precipită cele două personaje
in tot mai neliniștite iar discursul
P 2 tot mai surescitat) Nimeni nu
buie să cedeze.. acelor prime im
suri rușinoase... ale fricii.. Frica
rușine! Da! Rușinea umană se
nește frică... Nu trebuie să uităm
avem forța de a alege.. de a ne
ri forței brute... pentru a fi a-
... de a veni singuri... aici, liberi
lucizi... Sîntem liberi să rămînem
cît... aici... în sala de așteptare...
tem liberi să pătrundem pe ușa a-
a și să fim noi înșine... cei reali..
ă nici un rol... Înțelegeți, aici e tot
retul... (primul urlet) Adevărata
me umană... Risipa de foame..
rința... ca o izbăvire. Dorința de
imita pe crucificat.. (alt urlet)
bastard.. pe cel din urmă înfo-
at... (mașinăria se pune în func-
ne, ritmul crește mereu punctat de
ete, urlete, hohote de plîns) Sîn-
autorii foamei.. noi putem crea
ficial foamea și asta e foarte
lt. Noi putem gîndi asupra foamei
luciditate și putem sta în picioare
fața rănilor noastre.. Pentru că
stă tot adevărul... frica.. foamea.
gurătatea.. Sîntem cei mai puri fii
foamei. Ne putem mîndri cu aceas-
realitate... unică... dacă pot să mă

exprim așa... Iată încă un motiv pentru care mintea noastră trebuie să rămînă trează... plină de claritate și tăcere... Iar tăcerea... să fie un cristal, un cristal adevărat... care să urle de singurătate... (urletul final se apropie, lucrurile încep să se zguduie datorită funcționării exaltate a mașinii, întreaga sală de așteptare se clatină) Și nimeni să nu mai lovească în rănile tale!... Care sînt unice... și indivizibile... și înseamnă totul... și ascund totul... codifică, mint... Rănile mint!!! (urletul final; cîteva secunde de pauză; sunetul apei care spală totul și se scurge prin conducte. personajele rămîn mult timp nemișcate; se privesc lumina scade; crispare; dialogul se reia pe șoptite).

P 3: (pierdut) Domnule... eu nu știu... Dumneavoastră știți... ce se petrece de fapt...

P 2: Nu știu nimic. Nu pot să vă răspund nimic.

P 3: Dar... în definitiv... am avea dreptul... Am putea cere o explicație prealabilă... nu-i așa?

P 2: La ce bun?

P 3: (meditativ) Într-adevăr... la ce bun... (pauză; fiecare își face de lucru cu cîte o fîșie de ziar)

P 3: Și totuși... Trebuie să mărturisesc... Sînt oarecum surprins... Fiecare dintre noi se așteaptă, nu-i așa, într-un fel...

P 2: Nu înțeleg ce vreți să spuneți.

P 3: (speriat) Nu vreau să spun nimic. Vă rog să mă credeți...

P 2: Departamentul face tot ce-i stă în putință...

P 3: O, desigur. Desigur. Viața e tot mai alertă, sînt atîtea situații neprevăzute... Cererile cresc...

P 2: E normal.

P 3: (într-o explozie de protest). Vi se pare normal? O, vi se pare normal?

P 2: (exasperat) Da! Da, da, da!

P 3: Liniștiți-vă... Trebuie să vă liniștiți... (îl privește cu milă, îi pune mîna pe umăr) Dumneavoastră sînteți atît de lucid.. atît de sigur... Tocmai acum...

P 2: (își revine) Mulțumesc domnule, mi-a trecut.

P 3: Vreți un pahar cu apă? Sînt momente cînd un pahar cu apă rezolvă totul... (îi întinde un pahar)

P 2: Mulțumesc. (îl ia).

P 3: Și poate că n-ar trebui să ne gîndim... atît. Nu? De ce să ne gîndim? Numai noi și numai noi.. Întruna...

P 2: Așa este. Nu trebuie să ne gîndim. (pauză; sînt în așteptarea deschiderii ușii; emoție evidentă).

P 3: Aș vrea totuși să vă întreb.. deși, acum, în ceasul al doisprezecelea... Oricum,.. Un om care se răzgîndește, să spunem Un om oarecare. dacă pleacă din sala de așteptare... cum este privit? Ce se întîmplă cu el pînă la urmă?

P 2: Nu știu. Nu e bine să pleci din sala de așteptare Nimeni nu suportă să plece. E prea chinuitor.. Nu cred că întrebarea dumneavoastră...

P 3: O, desigur, n-ați înțeles întrebarea... Dar.. sala de așteptare... nu?...

P 2: Da..

P 2: Da... (confuzie, crispare evidentă, așteptare)

P 3: (hotărît) Aș vrea să jucăm cu cărțile pe față. Credeți că se poate? Vreți să jucăm, măcar o dată, cu cărțile pe față?

P 2: Nu știu. În sfîrșit... Dacă e o provocare...

P 3: Dumneavoastră nu vi se pare inadmisibil ceea ce se întîmplă aici?

P 2: Nu știu.. Ba da... În sfîrșit... Inadmisibil ați zis?

P 3: Inadmisibil! Hotărît lucru. Inadmisibil. A fost o eroare că am venit aici și nu știu dacă eu, personal, am să mai rămîn. Nu? Doar sîntem oameni liberi Putem pleca oricînd...

P 2: Evident Orice sală de așteptare e o sală pentru oamenii liberi... care...

P 3: De ce nu încercați să plecați? De ce? Sînteți la fel de îngrozit ca și mine. De ce nu plecăm?

P 2: Unde?

P 3: Unde?!

P 2: Da Unde? Unde vreți să plecăm?

P 3: Într-adevăr. Sînteți atît de clar. atît de precis. în răspunsuri..

P 2. Nu avem unde pleca, domnule N-are nici un rost să plecăm Vreau să spun. nu are nici un haz. Mult mai interesant e să rămînem Înțelegeți? Desigur, am putea pleca. **Dar cel mai interesant e să rămînem.**

P 3: Mda poate... știți. Și ușa aceasta? Ușa de ce nu se deschide?

P 2: Să ne luăm rămas bun domnule. Presimt [illegible] deschide

(continuare în numărul viitor)

Clipele vieții

Mihai URSACHI

Balada școlarului

Și dacă vei fi sfâșiat de un pardos
cum vei putea să mai spui cele bune,
școlar intru melancolie,
școlar intru melancolie...

Osicioarele tale albastre
și fragede, cum vor putea să mai sune
asemenea frunzelor, strune de harfă,
cum vei putea să mai spui cele bune,
cum vei putea să mai spui cele bune...

Școlar intru melancolie...
Dacă vei fi sfâșiat de un pardos
buzele tale de miere cum vor
putea să șoptească silabele
nepricepute? Formulele mierii?
Dacă vei fi sfâșiat de un pardos.

GABRIEL STĂNESCU

Scriu

Scriu de parcă aș avea riie
Scriu și mă minunez singur de cîte
Nu credeam să pot eu însumi rosti

Ipse dixit

Nu trage tu prima linie! Nu mînia zeii! îmi spune
Nu forfeca tu deznodămîntul acestei perechi romanțioase
Cu destin public. Daimonul libertății e imperiul leproșilor!

După care își va lua tălpășița (cum se spune) aruncînd peste bord
Biografia sa îndelung studiată tot acel bagaj
De principii severe mirosind a duhoare ieftină
Prin pîcla tot mai deasă a istoriei...
Coborîrea e-n pantă. Oricine știe aceasta
Lecțiile învățate pe de rost nu dau greș
Deși în streanoul zilei odihnește o pată de sînge

Amnezie

Sst!!! Nu treziți viitorul promis moțăind
În marile manuale de singurătate ale istoriei
Acel viitor promis despre care unii afirmă
Că seamănă mai degrabă cu declinările din limbile moarte...
În cerul de sîrmă ghimpată cîțiva corbi melancolici
Își privesc cu bunăvoință prăzile pretextînd
Ușoare indigestii. Nu-și mai amintesc nimic
Despre supraviețuirea propriei specii
Domnul Darwin în persoană surîde în barbă
Citind ditirambice statistici
Nu-și mai amintește unde și cînd
Ar fi spus despre om că este cel mai răbdător animal

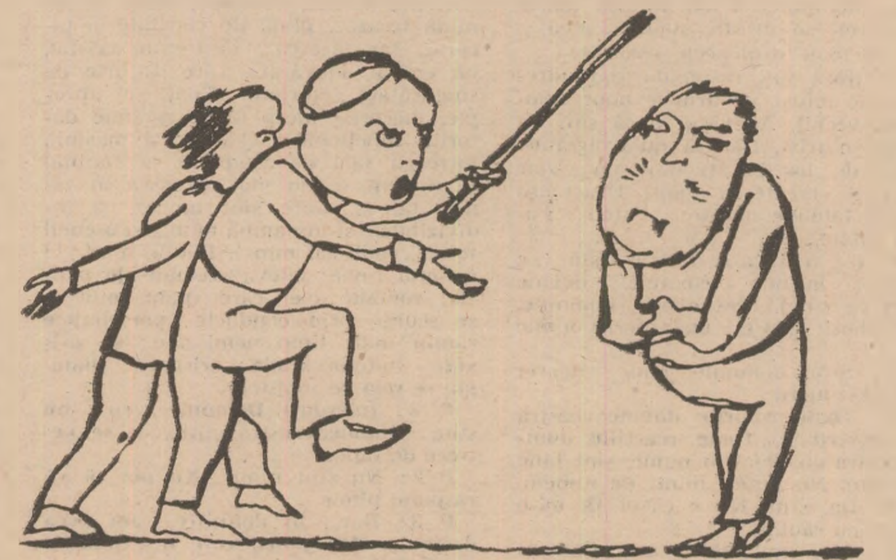
Epigramă

În vremi ca astea
Pînă și o telegramă necitită
Cîntărește mai mult decît un epitaf

Obiectele

Sînt altfel decît ni le închipuisem în copilărie
O memorie discursivă le așează mereu
În alte locuri
Și deodată resurecția unui gînd urmînd de aproape
Detaliile unei fotografii
Imbecilele anchete matinale
Ca o amînare a închipuirii la fel de reală
Stîrnind amintirea acelor zile fatale
Și revenind mereu la aceeași oră din zi:
„Puteam supraviețui puterii ori întîmplării
Sau puteam foarte bine deveni un pumn de cenușă
Reduși cu toții la numitorul comun
Al unor ordine foarte precise"

Caragiale — singura soluție? (1)

ASTAZI nu mai putem stabili o demarcație clară între lumea lui Mitică și propriul nostru univers spiritual: ele se amestecă, părți ale lor se confundă. Caragiale a impus expresii, fraze — cuvintele personajelor lui se rătăcesc printre cuvintele noastre. Iar cuvintele nu apar niciodată singure, ci însoțesc un mod de gîndire, o perspectivă asupra realității. Chiar exasperați de miticism, cum să-l condamni atîta vreme cît nu te poți despărți de el? Mitică a intrat în intimitatea noastră și nu mai sîntem în stare să ne opunem capacității sale de insinuare. Mai ales că, la drept vorbind, el nu ne e chiar așa de străin. Într-un fel e... viață din viața noastră. Asimilarea lui amenință să devină, încetul cu încetul, completă. Am ajuns la un soi de rîsu-plînsul greu de dislocat. Vom reuși să punem în evidență, ceea ce îi aparține și ce ne aparține, numai amplificînd miticismul pînă la paroxism, ajutînd lumii lui Mitică să se pîrguiască într-o deplină desfătare de sine. Doar apoteoza miticismului, amplificarea lui pînă la dimensiuni apocaliptice, ar mai fi în măsură să ne sensibilizeze la necalculabila sa putere de contagiune. Doar după ce e perfect rotunjit, desăvîrșit în el însuși, deplin copt, fructul începe să se descompună...

ÎN A DOUA jumătate a secolului 19 problema împrumuturilor, teoretizată sub formula formelor fără fond, îi solicită în mod deosebit pe oamenii noștri de cultură. Ea este abordată nu numai de Maiorescu, inițiatorul hotărîtoarei, pentru cultura noastră, dezbateri în jurul formelor fără fond, dar și în publicistica lui Eminescu sau în schițele și comediile lui Caragiale. Caragiale își dezvoltă latura ideologică a artei sale în albia adîncită de luările de poziție ale conducătorului Junimii. După articolele lui Maiorescu, opera beletristică a lui Caragiale este principala contribuție scriitoricească în chestiunea formelor fără fond. Înrudirea celor doi mari scriitori a fost remarcată. Ideile generale ale lui Caragiale sînt aceleași cu ale lui Maiorescu. Mijloacele lor de expresie diferă însă într-atît încît alăturarea lor s-a oprit aici. Criza societății primește în cazul criticului un răspuns constînd în demonstrații logice, în impecabile suite de raționamente (ele creează iluzia că realitatea este privită obiectiv, de dincolo de lumea pasiunilor); în cel al prozatorului Maiorescu. Mijloacele lor de expare simpatetică, familiaritate cu mediul asupra căruia autorul se apleacă, evidențiere a unui temperament. Împărțind astfel rolurile — detașare, de o parte, complicitate, de cealaltă — nesocotim totuși o trăsătură importantă a scrisului lui Caragiale: răceala, „logica" grație căreia umanitatea investigată este apreciată cu detașare clinică. Clasicismul artei lui Caragiale și subtilitatea calculată a execuțiilor maioresciene descind dintr-o aceeași mentalitate — mentalitatea pe care impune, la cumpăna veacurilor, cultura occidentală. O dată cu „descoperirea" valorii în sine a discursului literar (Mallarmé în poezie, Flaubert în proză sînt pietrele de hotar recunoscute), aceasta începe să se închidă în fața realității. Valoarea în sine a discursului literar fracturează unitatea ontologică dintre artă și lume, dintre universul operei și cel al faptelor. Caragiale nu își asumă această fractură ca program estetic — dimpotrivă, preferințele sale declarate merg spre arta clasică, el respingînd „modernismele"; totuși noua mentalitate găsește, dacă nu în scrisul său, cel puțin în modul său de a trăi arta, un puternic răsunet

*

OBSESIA stilului dezvăluie un tip specific de temperament artistic? Tot mai pronunțata independență a discursului vizavi de capacitatea de comunicare a cuvintelor — pe care o presupune arta modernă — implică și o mutație în psihologia creatorului? Este acesta, într-o în mai mare măsură decît scriitorul tradițional, interiorizat, obsedat de el însuși? Așa s-ar părea că stau lucrurile dacă ținem seama că, zăbovind asupra cuvintelor, artistul se închide într-un cerc în centrul căruia se află el însuși. Flaubert era un mare neliniștit spun cei care i-au cercetat îndeaproape viața: izolîndu-se la Croisset, unde lucrează ca un ocnaș, el schimbă lumea, pe care nu o iubea, cu lumea cuvintelor. În arta sa autorul dispare în spațiul literaturii

Dar Caragiale? se vor întreba pe bună dreptate cei care cunosc pe de o parte exigențele sale ieșite din comun în fața pagini scrise — pe de alta slăbiciunea pentru zarva berăriilor în care petrecea voios cu amicii. Scriind Caragiale nu numai că nu resimte o voluptate a izolării, dar caută mereu să o evite: cînd un amic îl atrage într-o stațiune de munte se refugiază cu prima ocazie pe promenada gării unicul loc animat din localitate. Și pentru el scrisul înseamnă o muncă uriașă, un chin, dar perfecțiunea nu e pentru el idealul urmărit cu încăpățînare, ci o rezervă strategică — posibilitatea retragerii într-un alt plan atunci cînd compania personajelor sale devine insuportabilă. Caragiale oscilează între răceala de chirurg a prozatorului „obiectiv", cu obsesia căutării cuvîntului exact, și un soi de complicitate afectivă cu creaturile pe care le studiază. Autorul **Momentelor** vorbește într-un loc despre personajele sale ca despre prezențe simpatice — altădată își mărturisește repulsia pe care i-o trezesc. Aceeași ambiguitate e detectabilă în atitudinea cititorilor. Personajele lui Caragiale amuză sau îngrozesc, după unghiul din care sînt privite; dar, și într-un caz, și în celălalt, ele flanează în jurul monumentului spre care se uită cu admirație: statuia [illegible]

Constantin PRICOP

Capete de rînd

Sub semnul lui Lucifer

Paradoxal, dar meseria de judecător i se potrivea Poetului ca o mănușă și cred că i s-ar fi potrivit oricare dintre meserii. Amicul meu, Augustin D. își aprinse pipa umplută cu tutun marinăresc și, pufăind, continuă: prin anii cincizeci, condamnările la moarte curgeau gîrlă și Judecătorul nostru nu mai prididea să le semneze. În sala tribunalului era frig. Aburi denși ieșeau atît din cei ce așteptau condamnarea la moarte, cît și din gura celor ce semnau sentința. Judecătorul suferea de frig la mîini și-și pusese mănuși îmblănite. Semna condamnările la moarte cu mănuși pe mîini și în palton. Ochelarii lui fumurii cu mai multe dioptrii scrutau fața condamnatului, buzele subțiri și palide rosteau din trei în trei minute același cuvînt, cu un surîs rece și neiertător, și acest cuvînt era: Moarte! Inculpații îl ascultau cu sufletul la gură și privirea înfrigurată ce se izbea de lentilele lui groase, trecînd cîteodată și dincolo de sticla fumurie, răzbind pînă la acea solipire cruntă, dar nu lipsită de inteligență, o sclipire — scurtă, sadică, de metal lustruit sau de pește ce-și arăta pentru o clipă solzii în apa de cleștar a unui lac montan. Sala tribunalului aducea cu un imens hambar și dincolo de geamuri răzbatea nechezatul unui cal sau zgomotul unui motor care pornea greu din pricina înghețului de-afară. Sentințele totuși mai alternau; din cînd în cînd în loc de cuvîntul „Moarte" poetul rostea „condamnat pe viață". Apoi judecătorul dădea la o parte vraful de hîrtii din fața sa și rămînea pe gînduri. Cu un scris mărunt, tăios, așternea pe hîrtie un poem abstract despre oglinzi și stele, despre o lume dincolo de timp și spațiu. Ochii săi verzi, ascunși după lentilele grele priveau pe fereastră fulgii mari ce cădeau dintr-un cer de culoarea plumbului peste suprafața netedă a unui patinoar aflat în dreapta tribunalului. Poetul se trezea din visare, buzele sale subțiri și albe se făceau și mai subțiri și mai albe, strîngea poezia într-un dosar, apoi revenea la vraful cu sentințe, semnînd apăsat, nervos și rostind rar, sacadat, de la înălțimea unei orgi intergalactice numele victimelor și condamnările: „pe viață", „sentință capitală". La ora două, Poetul-judecător părăsea tribunalul cu o mapă sub braț și, înalt, subțire, cu un pas sprinten, se îndrepta spre casă. Acasă îl aștepta familia: soția și patru copii. Judecătorul se așeza în capul mesei, își turna un pahar de vin și își înfunda nasul în farfurii ca și cum și l-ar fi înfundat într-un dosar gros, vechi, consistent. Impunea la masă o liniște de mormînt.

Cum de se potrivea meseria de judecător cu vocația lui artistică, rămîne pentru mine o enigmă. Mă întreb, spuse Augustin, suflînd fumul pipei peste masă, oare meseria de călău sau de hingher s-ar potrivi cu cea de poet? Călăul este în fond un slujbaș, el execută ordinul. Cel care hotărăște este judecătorul. Care dintre ei este mai vinovat în fața lui Dumnezeu? Călăul nu este altceva decît o mașină de carne care produce moarte. O mînă care decapitează sau o mînă care sugrumă. Contactul permanent cu victima (materia primă sortită morții) îi conferă o anume înțelepciune și-l înconjoară cu straniu mister. Judecătorul în schimb se substituie în mînă a destinului. El este cel care ridică primul piatra. Cunoașterea lui e mai sintetică, el cunoaște cazurile. Între el și victimă se interpune vraful de dosare. Judecătorul este un călău de sertar. Rimbaud a fost negustor. François Villon — hoț de drumul mare. Închipuie-ți un alt poet care ar fi putut fi călău! Shakespeare, de pildă. Sau Eminescu. Ți-l poți închipui pe Eminescu călău? Sau pe Bacovia? Eu nu. În paranteză trebuie spus: este judecătorul și călăul personajelor sale. Și cum personajele sale sînt viața sa, el este propriul său judecător și propriul său călău. E drept că un călău literar. În fața hîrtiei, scriitorul n-are nici un Dumnezeu. În ochii celui de sus, el păcătuiește la fel de mult ca și Lucifer. În cazul în care există judecata de apoi, scriitorul va primi pedeapsa maximă: căderea în beznă. Sufletul lui se va contopi cu neantul. Căci el a păcătuit. Tinzînd la condiția de Dumnezeu.

Sfîrșitul poetului nostru a fost crunt. Retras într-un orășel de munte din Ardeal, poetul ducea o viață anonimă și liniștită. Zilnic putea fi văzut plimbîndu-se meditativ pe străzi lăturalnice, la orele cinci seara. Dezastrul s-a produs imediat după evenimentele din decembrie anul trecut. Cinci bărbați mascați au pătruns în noaptea de Crăciun în locuința lui de pe strada Karl Marx, l-au luat din așternut sub privirea îngrozită a soției sale Clara, în cămașă de noapte, l-au scos în curtea înconjurată cu un zid înalt de cărămidă, judecătorul tremura din toți rărunchii, l-au tîrît lîngă magazia de lemne și acolo l-au hăcuit ca pe un cîine. Cineva i-a întins o pereche de mănuși de piele și judecătorul cu genunchii zgîlțîiți de frig a fost ajutat să și-i tragă pe degete. Un altul i-a pus pe cap roba de judecător. A fost improvizat și un birou dintr-un trunchi de copac. Judecătorului i s-a pus în față o coală albă de hîrtie și o pană de gîscă. Muindu-și pana în propriul său sînge aflat într-o călimară, judecătorul a semnat pe un ger de 33 de grade Celsius, ultima sentință: condamnarea sa la moarte. Execuția a fost cruntă. Un ciorap de nyllon l-a înălțat la o jumătate de metru de pămînt și picioarele slabe ale judecătorului s-au zbătut mult timp în aerul întunecat al nopții. În timp ce cîinii din cartier urlau lugubru la o lună roșie ce-și arăta tigva după niște nori groși și negri două mîini curățau găvanele sinistre ale judecătorului de cheaguri de sînge și carne. În locul ochilor străluciră în timp ce ornicul primăriei bătea orele două noaptea, două monede metalice, simbol al vînzării față de putere și al avariției sale. În locul limbii, care atîrna peste gulerul alb al cămășii, i-au pus o bancnotă de cincizeci de lei. Urechile judecătorului au fost retezate de la rădăcină și agățate cu ață de poartă. Sub ele a fost găsită o inscripție: „Cei care au ascultat după uși să ia aminte și să nu mai asculte".

Judecătorul a fost deci judecat și el. A fost o judecată dreaptă? A pierit de mîna oamenilor sau de mîna destinului?

Sînt autori care-și hrănesc personajele cu carne. Alții care-și țin personajele la post negru. Personajele lui Kafka sau ale lui Dostoievski par a ispăși o judecată veșnică. Chinul lor lăuntric nu cunoaște măsură omenească. Ele cad pradă propriei lor conștiințe.

Orice judecător mănîncă din carnea victimei sale. Judecă și vei fi judecat. Între realitate și literatură nu e decît un pas — o coală de hîrtie.

Nichita DANILOV

Octavian PALER

Confruntări cu avocatul diavolului

(care țin loc de introducere la „Cele zece porunci ale înțelepciunii")

Acum mă preocupă cu totul alt gen de întrebări: dacă nu cumva adevărurile cele mai profunde sînt cele mai banale și dacă nu cumva ele ne scapă tocmai fiindcă sînt prea la îndemînă; mă tem că ne apropiem greu nu atît de misterele dificile, cît de marile platitudini ale existenței, cele care, pentru că nu sînt ascunse de nici un văl, devin aproape inaccesibile; vrem să descoperim Americi mereu, ni se pare că numai ce e necunoscut, ascuns, are preț, ne chinuim să ridicăm măcar un colț al vălului ce acoperă tainele, să prindem, să surprindem o parte cît de măruntă din Marea Enigmă, care ne fascinează prin refuzul ei de a se lăsa văzută, să redezgropăm măcar un fragment de secret pierdut, și în timpul acesta marile banalități, de care depinde bogăția concretă a existenței noastre, rămîn netrăite. S-ar zice că e infinit mai ușor să visezi la „secretul secretelor" decît să te apropii cu înțelegere de lucrurile simple și să te bucuri de ceea ce ai la îndemînă. Eu, oricum, am dovedit-o. Dincolo de ceea ce s-a întîmplat în imaginația mea, acei ani au fost îngrozitor de cenușii. Și nu eram decît la începutul opacităților mele... Cînd am renunțat să mai caut „Secretul secretelor", n-am renunțat să cred că există secrete importante care s-au pierdut. Dimpotrivă, am devenit interesat de un domeniu care înainte nu mă preocupase deloc și despre care nu știam decît amănunte izolate, la îndemîna oricărui elev care citește și altceva decît manualele școlare: domeniul pe drept cuvînt fascinant, chiar și pentru nepricepuți ca mine, al marilor inițiați, al misterelor ce vor fi fost cunoscute, îmi ziceam, dar peste care s-a așternut uitarea

30

Întîmplarea a jucat și de data aceasta un rol considerabil. În vreme ce mai speram să dau peste învățătura ascunsă a „înțeleptului înțelepților", mi-a căzut în mînă relatarea unui episod enigmatic petrecut la vreo două secole după moartea lui Pitagora. Se arăta acolo că un pitagorician, căzut în sărăcie și bolnav, a fost adăpostit, din milă, de un hangiu. Înainte de a muri, necunoscutul a zgîriat pe ușa camerei cîteva semne misterioase și i-a zis gazdei: „N-avea nici o grijă; unul din frații mei îți va plăti datoria". Peste un an, un străin, trecînd pe la același han, a văzut semnele și i-a zis hangiului: „Unul din frații mei a murit aici. Spune-mi ce-ți sînt dator pentru el". A fost de ajuns pentru a mă decide să aflu mai multe despre Pitagora, deși, cu bagajul meu de cunoștințe în materie de matematici, apropiat de stadiul analfabetismului, nu prea îmi dau seama ce speram să înțeleg. Probabil, m-a atras bănuiala că în experiența secretă a lui Pitagora, situată la granița dintre mit și istorie, intra cam tot ce putea cunoaște un om. Apoi, am citit că pe soclul statuii lui Hermes, de la intrarea școlii sale din Crotona, scria: „Profanii, înapoi!". Or, nimic nu atrage mai mult ca o interdicție.

Am parcurs, cu febrilitate, mai multe cărți despre Pitagora. Cam tot ce am găsit în românește și în franțuzește. Rezultatul a fost, însă, aproape nul, cu toate că m-a frapat, țin minte, diversitatea inițierilor ce i-au fost hărăzite învățatului din Samos. Dacă nu sînt pură legendă, ele sînt demne de reputația unui inițiat și capitale pentru un înțelept. În copilărie, cunoscuse, se zice, pe de o parte Plăcerea, pe de alta Durerea. Pe țărmul insulei natale, sunetele chitarelor erau uneori întrerupte de țipetele celor bătuți cu bice pline de cuie pentru a fi îngrămădiți pe corăbii, duși și vînduți în Asia ca sclavi. Mai tîrziu, în Egipt, descoperise, pe de o parte, Înțelepciunea, pe de alta, Ignoranța. A fost inițiat în secretele lor de preoții de la Memfis, după care a asistat la năvălirea haordelor lui Cambise în Egipt. L-a văzut pe faraonul Psammenit dus în fața regelui persan în lanțuri și așezat pe o movilă în jurul căreia au fost rînduiți preoții, demnitarii și slujitorii faraonului. A văzut-o pe fiica faraonului îmbrăcată în zdrențe, urmată de fetele din suita ei, de asemenea îmbrăcate în zdrențe; încremenit, a asistat și la aducerea fiului faraonului, urmat de două mii de tineri, toți cu zăbala în gură și cu căpăstru în cap. Și i-a văzut pe toți decapitați, în vreme ce Cambise, așezat pe tron, se îngrășa urmărind cu desfătare acest spectacol cumplit. După aceea, la Babilon, a cunoscut Trufia pămîntească și Învățătura magică. A văzut și zidurile pe care puteau merge alături două care, și templele moștenitorilor lui Zoroastru, unde se făcea întuneric în plină zi, iar lămpile se aprindeau de la sine. În sfîrșit, a cunoscut oracolul de la Delfi, unde a stat un an (dacă am reținut bine), înconjurat cu respect de preoții lui Apolo, cărora le-a povestit despre nenorocirile abătute asupra Egiptului, despre misterele zeiței Isis și despre magii chaldeeni. Era atunci în floarea vîrstei, purta o mantie albă, strînsă după moda egipteană, și o fîșie de purpură îi încingea fruntea. De la Delfi a plecat la Crotona, unde a convins „sfatul celor o mie" să întemeieze un așezămînt în care să le transmită tinerilor tainele învățăturii sale; celebrul „templu al muzelor" pe care descrierile mi l-au făcut la fel de familiar ca liceul „Spiru Haret" unde învățam eu. Clădirea, albă, strălucea în afara orașului, pe o colină ce domina golful; se vedea de departe, printre chiparoși, măslini și nenumărate portice, dar dincolo de gardul viu ce împrejmuia grădinile accesul străinilor era strict interzis; cum mi-a fost mie interzis accesul la înțelegerea învățăturii predate acolo și, de fapt, aici vroiam să ajung...

Cauzele acestui eșec au fost mai multe și nu s-au oprit la limitele pregătirii mele științifice. Revelațiile lui Pitagora se bazau pe credința că sufletele desăvîrșite rămîn veșnic în lumina lor nemuritoare, pe cînd sufletele obișnuite sînt obligate să se reîncarneze, să îndure o nouă probă. De aceea nașterea pămîntească e o moarte din punct de vedere spiritual, iar moartea o înviere cerească. Abia cînd sufletul va fi biruit cu totul materia, cînd va fi găsit în sine începutul și sfîrșitul oricărui lucru, reîncarnarea nemaifiind necesară, sufletul va intra în starea divină. Or, eu n-am reușit niciodată să cred, să sper că dincolo de moarte mai există ceva. Poate iubesc cu prea multă deznădejde viața pentru a fi capabil să mă consolez că ea nu se sfîrșește cînd am închis ochii. Spiritul meu e impur, legat de materie, neputincios în fața dezolării sfîrșitului, iar strădaniile mele de a sparge această barieră, chiar cînd au fost sincere, n-au trecut de un anumit scepticism care mă condamnă să nu pot conta decît pe adevărurile trăite. Convingerea lui Pitagora că într-o viață anterioară fusese o vestită curtezană, apoi Euphorbus, erou al războiului troian, și că la Argos recunoscuse, în templu, platoșa pe care o purtase, mi l-a făcut mai apropiat decît teoremele sale, dar m-am văzut nevoit, în cele din urmă, să mă așez singur printre profanii cărora le era interzis să treacă de statuia lui Hermes. M-a descumpănit apoi faptul că în viața prodigioasă a lui Pitagora a apărut foarte tîrziu și întîmplător, cînd magistrul avea șaizeci de ani, revelația cea mai importantă, probabil, a Dragostei; printre discipolii săi se afla și o fată de o mare frumusețe, de care s-a îndrăgostit și cu care s-a căsătorit. O asemenea lungă uscăciune sentimentală nu putea fi pe placul unui adolescent, care pe deasupra era mai degrabă un „animal afectiv" decît un „animal rațional"... La fel de mult m-au contrariat și alte lucruri... De îndată ce soarele se ridica din valurile mării ioniene și aurea coloanele „templului muzelor", tinerii novici intonau un imn închinat lui Apolo și executau un dans. Apoi se spălau și se plimbau în tăcere, reculegîndu-se pentru lecția de dimineață care începea în templu pentru a se prelungi la umbra marilor copaci din pădurea sacră sau la umbra porticelor. La amiază se făcea o rugăciune adresată eroilor și geniilor binevoitoare. După-amiaza era consacrată exercițiilor de gimnastică, studiului și meditației, iar seara se intona un imn pentru Jupiter, Minerva și Diana, în timp ce sub cerul liber, pe un altar, ardeau smirnă și tămîie. Ce zi curată, limpede ca un izvor!, îți vine să exclami. Cu atît mai deconcertantă și mai neplăcută e supriza de a descoperi că școala înființată de acest înțelept pentru care sentimentele nu păreau să aibă prea mare preț era, în realitate, ceva între fortăreață, închisoare și mînăstire. Novicele sau „ascultătorul", cum era numit, era supus la regula celei mai desăvîrșite tăceri. N-avea voie să rîdă, nici să discute învățăturile primite ori să facă vreo întîmpinare. De aceea i se arăta o statuie înfășurată într-un lung văl, cu un deget pe buze: muza tăcerii. Orice îndoială, orice obiecție erau interzise. Discipolii trebuiau să urmeze o dietă riguroasă, din care erau excluse, vinul, carnea și ouăle, să disprețuiască dragostea (unui „ascultător" care l-a întrebat cînd îi va fi îngăduit să se apropie de o femeie, magistrul i-a răspuns ironic: „Cînd te vei fi săturat de liniște"), dar mai ales să primească învățăturile cu smerenie, ca pe niște porunci, și să mediteze în tăcere la ele. Pitagora vroia să fie venerat ca un semizeu și să aibă totdeauna dreptate. Să-și înfrîngă nu numai patimile, ci și dorința de a avea propriile sale păreri, era o datorie a fiecărui „ascultător"... Și din această cauză am renunțat să mai dau tîrcoale școlii din Crotona. **Supunerea necondiționată nu face parte dintre virtuțile pe care le admir sau le invidiez.**

Diligența poștala

Diligența poștală de toamnă (D.P.T.) își începe drumul nu fără îngrijorare. Timpul „destabilizează" totul. D.P.T. va deveni D.P.I., apoi D.P.P., apoi D.P.V ... Nemaivorbind că D.P.T., datorită a fel de fel de tribulații tipografice nu-și știe ziua exactă de oprire în stațiile, și ele mișcătoare, ale Difuzării presei. A-și umple buzunarele cu castane și șuruburi ruginite și a descifra în forma sîrmelor găsite pe trotuare mesagii de la îngerii (sau mineri ?), fluierînd a pagubă, bînd cafele apropiate de doza letală sau ceaiuri din ce în ce mai albastre în cești vaste de teracotă galbenă, e oricînd posibil pentru un vizitiu rămas de caleașcă. Nu ăsta este horoscopul nostru dar nici nu putem sări în sus de veselie pe capra proprie pînă crapă (chit că am prefera s-o pățească cea a vecinului). Pînă cînd Senatul, Parlamentul, Guvernul etc. va așeza la punct și virgulă un orar precis al circulației diligențelor poștale de stat, ne vom descurca singuri străduindu-ne să rotunjim orice halandală în portocală particulară.

Limbajul de lemn de trandafir al poștelor de redacții cipercoide ne repugnă pînă la abis și coșmărele cu paianjeni groși. Oricît de prăpăstioși ar fi pasagerii ce se vor încumeta să folosească vehiculul, îi asigurăm că-i vom plimba în toate stilurile. În fond și-n frișca, de pe o capră zguduită de piatra cubică a străzilor în pantă se pot ține și mici discursuri frugale cu citate de la Dinicu Golescu la De Quincey, să zicem. Ca să nu spuneți că înham cai verzi ca să tragă diligența pe pereți, poftim: „Aceasta este o carîtă de poștă, îndoit mai lungă decît cele obicinuite, cu 4 uși, și la mijloc despărțită întru care intră 8 călători". De Quincey ne regalează în Diligența lui (Partea întîi — Măreția mișcării, Partea a doua — Viziunea morții fără veste, Partea a treia — Vis pe tema la fugă) cu de toate. Cu vremea cursurilor opționale de Diligentologie vor fi frecventate cu vîrf și îndesat.

Nu vom căuta noduri ci semne în papura fieștecui. Oximoronici (place cuvîntul!) și di lii ne vom băga unde nu ne fierbe oala cu nea oșul risc de-a da în foc cu conținut cu tot. Ar fi superflu a crede că nu vom nimeri din cînd în cînd cu biciul în baltă însă stropii vor iriza în văzul lumii. Pentru că Anna Karenina, Odette de Crecy, Nastasia Filippova, Emma Bovary, Eula, Clavdia Chauchat, surorile Bronte, frații Jderi (de stabilit care soră revine fiecărui frate!), cei trei mușchetari, Robinson Crusoe, copiii de țîță ai căpitanului Grant, etc, etc, vor fi cu noi! Fiindcă, vorba lui G. K. Chesterton, „aș dori să existe un Poștaș Ideal" și spre dînsul ne cățărăm.

Cum nu vii, Priboltchi Doamne... Ne asumăm harababura (ne „implementăm" care va să zică!) de-a circula cu o diligență poștală. Acum cînd Dan Petrescu (în Contrapunct) se enervează cu taxiul, cu tramvaiul (și în final, cine știe!, cu elicopterul) prin București iar în „22" e atît de naiv încît apare pe sărite. Diligența poștală îi stă la îndemînă în Iași. Ce-ar fi bătrîne Priboltchi să reîncepem niște Pregătiri pentru întîlnirea cu caracatița, ca-n vechime, în 1982? Am olfacția că se simte nevoia. Și o porție de teorie tentaculară nu strică. Casa cu absidă din Centrul civic s-ar umple cu plicuri electrocutante.

Apel. După invocarea benefică (!!!) a distinsului călător Priboltchi, devenit un fel de legendă a dulce-amarului tîrg, lansăm un apel. Așteptăm pasagerii, scrisorile, coletele, moțiunile, protestele, decretele, anonimele, telefoanele, dramoletele, poeziile, (oh, poeziile!), prozele scurte și lunguiețe, etc, etc. Publicînd absolut orice, ni se pare a trezi din somn, definitiv, libelula. Dacă vom fi atacați la drumul mare (ca orice diligență ce se respectă), proba de pistol viteză ne va scoate din încurcătură. Totuși, nu vrem, precum Pavel Ivanovici Cicikov să încărcăm suflete moarte pentru un transport în „gubernia Herson". Voiciunea cailor, schimbarea permanentă a vizitiilor (titularul semnînd doar pentru conformitate), improvizația fermecătoare a traseelor, va da călătorilor, cu siguranță, pofta de a-și petrece viața, de la o săptămînă la alta, în aventuri nemaipomenite. Hîrtoapele n-au importanță, răsturnările sînt cercei la ureche, ciocnirile voluptoase. Diligența poștală vă oferă cea mai delicioasă muncă: scrisul pe ruptelea! Manuscrisele se înapoiază prin porumbei voiajori! Oricine, în felul acesta, își poate înjgheba, în timp, o hulubărie pe gratis. Înființîndu-vă pe urma rotiserii private, vă veți îmbogăți. Iată ce înseamnă, în definitiv, talentul. Restul e literatură...

INTREPRINDEREA DE CONFECȚII IAȘI ● STR. ȚUȚORA NR. 26 ● TELEFON 981/32500 ● TELEX 22322

UNIUNEA JUDEȚEANĂ A COOPERATIVELOR MEȘTEȘUGĂREȘTI IAȘI

B-dul ȘTEFAN CEL MARE Nr. 8 TELEFON 981/ 15201, 44528

Dacă urmează să vă mutați într-o locuință nouă și aveți probleme legate de amenajarea apartamentului, le puteți rezolva foarte simplu apelind la meșteșugarii Cooperativei „Constructorul", cu sediul în str. Zmeu nr. 3. Meseriașii acestei unități execută tot felul de lucrări de zugrăveli, montări tapete lavabile, precum și tot felul de vopsitorii.

La parterul blocului 556 din șoseaua Păcurari, Cooperativa „Igiena" a deschis o spălătorie modernă, dotată cu utilaje de mare capacitate și înaltă productivitate, unde se primesc obiecte de lenjerie și diverse albituri, atît de la populație cît și de la întreprinderi și instituții. Pentru cetățeni există și un sector cu autoservire.

Apelind la serviciile lucrătorilor din atelierele de tricotaje și lenjerie ale Cooperativei „Sporul" vă puteți procura sau comanda o gamă variată de tricotaje și obiecte de lenjerie. Beneficiați, în felul acesta, de servicii ireproșabile și economisiți din timpul dv. prețios.

Prin atelierele sale din Piața Unirii, str. Păcurari și str. Cuza Vodă, Cooperativa „Prestațiunea" achiziționează de la cetățeni, la prețuri deosebit de avantajoase, autoturisme, motociclete și motorete în scopul recondiționării și vînzării.

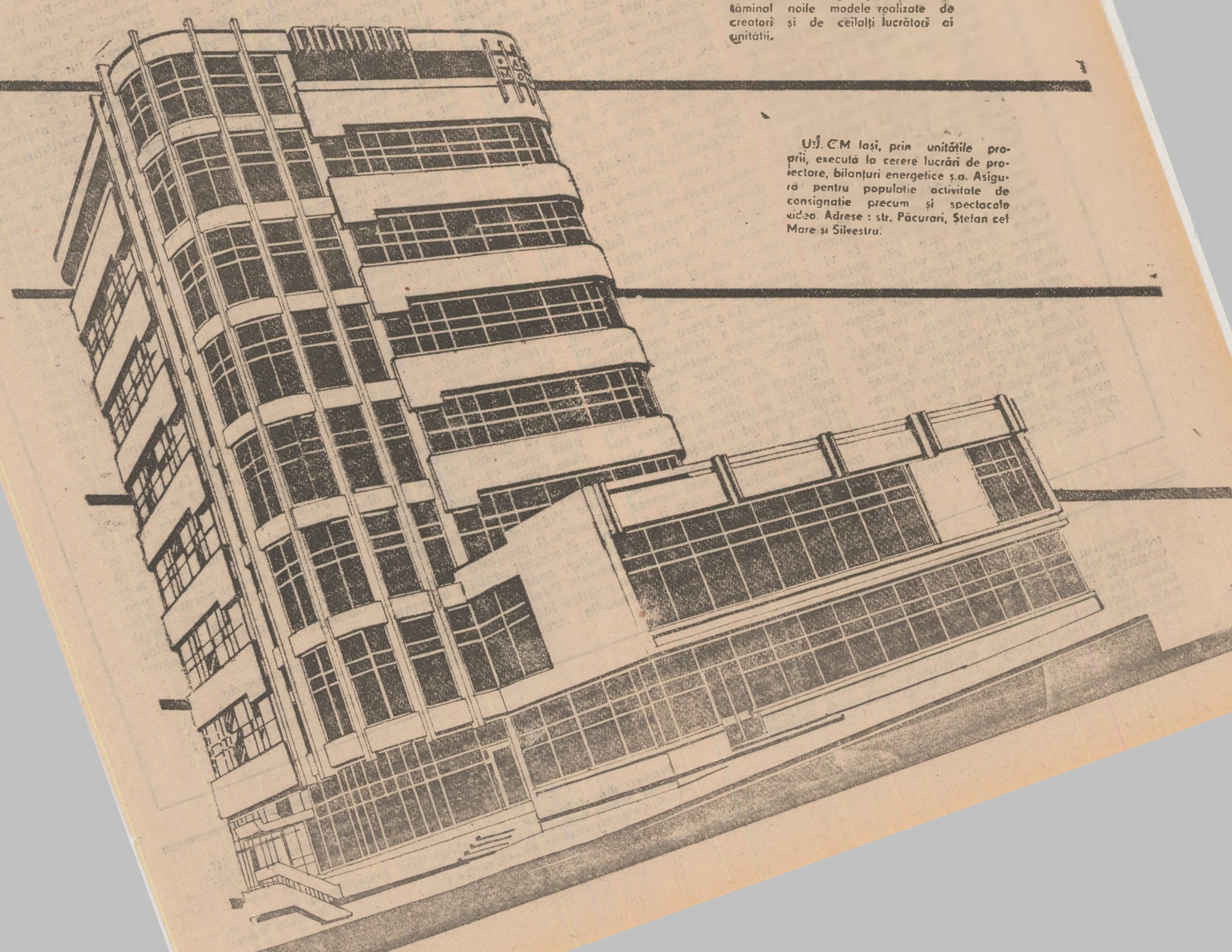
Dacă haina dv. din piele sau cojocul (natural ori sintetic) s-au uzat și nu doriți să le mai purtați, le puteți valorifica la un preț convenabil prin unitatea specializată în astfel de achiziții a Cooperativei „Solidaritatea", situată în str. Costache Negri (colț cu str. Bărboi).

Unitățile de croitorie pentru femei ale Cooperativei „Tehnica Confecției" din cadrul complexului de prestări de servicii „Arta modei" din bulevardele Ștefan cel Mare, Independenței, 30 Decembrie, Socola, Alexandru cel Bun, Dacia și str. Țutora execută, cu materialul cooperativei sau al clientului, o gamă variată de obiecte de îmbrăcăminte. Modelele comandate sînt executate de meseriași cu înaltă calificare, în termen scurt și în pas cu ultima linie a modei.

Cooperatorii de la „Mobilă și tapiterie" execută, pe bază de contract, obiecte de mic mobilier, reparații de mobilă și tapițerie, confecționează galerii pentru perdele și furniruiesc biblioteci (modulate sau suspendate), rafturi și taburete.

În cadrul expoziției permanente amenajate la magazinul de prezentare și desfacere a produselor proprii al Cooperativei „MIORIȚA", din bulevardul 30 Decembrie, sînt prezentate săptămînal noile modele realizate de creatori și de ceilalți lucrători ai unității.

U.J.C.M. Iași, prin unitățile proprii, execută la cerere lucrări de proiectare, bilanțuri energetice ș.a. Asigură pentru populație activitate de consignație precum și spectacole video. Adrese : str. Păcurari, Ștefan cel Mare și Silvestru.

Günter Grass

Semnale de alarmă

Cînd, acum cîteva luni, miniștrii Afacerilor Externe ai Uniunii Sovietice și ai Republicii Federale a Germaniei s-au întîlnit la Brest-Litovsk, oraș polonez altădată bielorus după 1945, alegerea acestui loc nu a neliniștit cîtuși de puțin restul lumii. Doar polonezii au avut o reacție de spaimă: Șevarnadze și Genscher avuseseră lipsa de tact de a-și da întîlnire în chiar locurile unde Wehrmachtul și Armata Roșie organizaseră, în toamna lui 1939, parada Victoriei, într-o scandaloasă frăție de arme. Dar aud de pe acum litania obiecțiilor: că toate temerile polonezilor, firește că explicabile, ar fi exagerate; că Germania, pocăită, e alta; că ea trece, la școala democrației, printre primii din clasă; că germanii nu mai prezintă nici o primejdie; că, deci, nu e cazul să se exagereze semnificația acestei întîlniri ministeriale și a altor gafe.

Mi-ar place tare mult să fiu la fel de liniștit și să am sentimentul că noi am devenit aproape inofensivi. Însă, îndată ce fac bilanțul procesului de unificare germano-germană, toate temerile mele se deșteaptă. E înspăimîntătoare această ridicare a mărcii vest-germane la rangul de unică religie mîntuitoare. E agasantă această goană spre supremație fără ca nici un răgaz de reflecție să-i încetinească ritmul. E apăsătoare această aducere la același numitor a opiniei publice. Și e terorizantă ușurința cu care, trecînd peste rezervele celor două Parlamente, primul Tratat de Stat a intrat în vigoare cît ai bate din palme. Greu cuceritele virtuți democratice s-au devalorizat într-o noapte. După exemplul economiei planificate, ce tocmai a naufragiat, economia de piață este investită de acum înainte cu rolul de ideologie. Și exercitarea puterii de către Cancelar pare să fie un ecou al stilului Bismarck, ca și cum politica de fier a artistocratului prusac ar fi fost o binefacere pentru germani și pentru vecinii lor.

S-ar putea spune acum că toate temerile enumerate mai sus ar trebui cel puțin relativizate, căci politica noului Bismarck se îndreaptă cu pași repezi spre faliment. Nimic nu e mai izbitor: caii geambașului șchioapătă. În disprețul oricărei obiecții critice, Kohl și ministrul său de Finanțe au declasat socialmente, și pentru multă vreme, șaisprezece milioane de germani. Cum ar fi putut să reziste o economie, care agoniza iremediabil între Elba și Oder, subitei presiuni concurențiale a ofertei occidentale? Ruinarea agriculturii, șomajul ce crește vertiginos, bugetele simbolice ale municipalităților, investițiile ce se lasă așteptate, haosul economic și social anunțat, și pe care eu însumi l-am prezis, sînt de acum flagrante.

Ei, nu sînt ei chiar așa de primejdioși germanii: au reușit să organizeze acolo o harababură unică! Și va trebui ca ei să plătească negreșit, din ce în ce mai mult, fără încetare. Pînă și apărătorul devizei vest-germane, Karl Otto Poehl, care exprimase la început rezerve, a admis în cele din urmă această unificare pe credit și are deja partea sa de răspundere în ce privește repercusiunile unui act politic pe cît de nesăbuit, pe atît de brutal.

Cu toate acestea, nu o oarecare eroare de decizie e de condamnat în cazul de față, ci mai degrabă un redutabil act de violență: improvizata introducere a mărcii vest-germane — ceea ce se numește „uniune monetară" — se dovedește, cu fiecare zi ce trece, manipularea nemiloasă a oamenilor expuși fără scăpare metodelor capitalismului primitiv. După decenii de abrutizare ideologică, frustrați de către economia comunistă planificată, dar sperînd neîncetat în efectul miraculos al devizei vest-germane, ei suferă astăzi de acel cancer al capitalismului, cu care îi amenințau, precum cu o sperietoare, cerberii marxism-leninismului. Dar nu e numai dezumanizanta violență a unificării monetare, ci deopotrivă imperturbabila rigiditate cu care aceasta a fost obținută, în disprețul oricărui scrupul. Asta naște îndoială și teamă. Oare n-au motive să se întrebe la est de Oder: dacă germanii se poartă cu ai lor compatrioți precum niște potentați coloniali, cum ne vor trata ei pe noi, polonezii, cînd mîine, îndată ce-și vor fi pus ordine în finanțe, vor fi la frontiera noastră, cu marca vest-germană la picioare? Cum va putea să reziste Polonia, această handicapată economic pe care nici un frate mai mare nu o mai ajută, apetitului de expansiune al acestei devize atinse de bulimie? Și germanii din est, condamnați iarăși la sărăcie, nu-și vor preschimba decepția sau furia într-o ură fățișă pentru polonezi? Aceste temeri sînt rezultatul experienței, ele nu vin din cer. Cine provoacă disperare socială, seamănă ură; și ura, cum știe oricine, își caută o victimă la îndemînă: nu e de trecut decît un fluviu, numit fluviu-frontieră.

Dacă afirm în prezent: polonezii au motive, tot mai multe motive, ca să se teamă de germani... Și dacă adaug: și noi, germanii, avem motive să ne temem de noi înșine și de puterea noastră de expansiune economică... nu exclud ca, în viitor, și alte popoare să se privească între ele cu teamă. Liniile acestor conflicte sînt deja trasate. Procesul de fărîmițare a Uniunii Sovietice, asociat cu rusofobia și cu antisemitismul tradițional, vor crea în scurtă vreme alte ocazii de ură redutabilă. Pentru a nu cita decît un exemplu, va deveni obiect de dispută ceea ce rămîne din vechea Prusie Orientală, adică regiunea Königsberg / Kaliningrad; se întrevăd deja pretențiile Poloniei și ale Lituaniei și poate fi presimțit ecoul german al acestui conflict iminent. Desigur, speranța noastră se numește Europa, însă realitățile politice întrețin pretutindeni maladia cronică a Europei cum va putea bătrînul continent să se tămăduiască în Vest dacă, la vest de Oder, naționalismul german se transformă în polonofobie și dacă, la rîndul lui, naționalismul polonez se înfierbîntă la contactul cu lituanienii? Experiența ar fi trebuit să ne învețe cum, pretutindeni în lume, declasații sociali, locatarii curților din dos caută un sprijin în naționalism.

Să revenim la neliniștile mele privind Germania. La cele exprimate în legătură cu incomprehensibilul expansionism al viitorului Stat de 80 de milioane de locuitori și cu voința germană de a se impune fără măsură, trebuie adăugat un avertisment în privința susceptibilităților germane. Las deoparte primejdiile de tip militar; ca și japonezii, noi am pierdut fără îndoială gustul războiului. Dorința de unitate vine dintr-altă direcție, măcar la fel de primejdioasă. Nu trebuie pierdut din vedere că, în domeniul intelectual, raporturile de forțe s-au deplasat spre dreapta. Această reechilibrare nu e fără consecințe: ceea ce Jürgen Habermas rezumase încă de la sfîrșitul anilor șaizeci în noțiunea de „patriotism constituțional" e mai mult decît precar; ceea ce ia amploare este această forță de rezistență liberală de stînga la uzurparea de stat, la corupția economică și la naționalismul latent. Pentru a nu cita decît două exemple: Der Spiegel și Die Zeit au și început să se adapteze noului raport de forțe. Editorialele lui Rudolf Augstein răsună de fervoare națională și sensibilitatea sa istorică nu se mai mulțumește să fie doar amuzantă. Cît despre cronicarul hebdomadarului Die Zeit, Dieter Greiner, într-o discuție cu scriitoarea (est-germană) Christa Wolf, el îndepărtează în acești termeni permanenta povară a trecutului german: „Lupta e în fine, încheiată; acum, fatalitatea care a început în 1933 se apropie de adevăratul sfîrșit un nou viitor începe". Dacă și el se exprimă astfel, dacă nu mai rămîne nici o stavilă, nici o antiteză democratică radicală pentru a frîna puseul german către Statul unic, atunci este cazul inclusiv în domeniul intelectual, să ne temem de viitoarea Germanie.

Traducere de
Adrian OPRINA
(după Libération,
25 septembrie 1990)

Colectivul de redacție: Radu ANDRIESCU, Liviu ANTONESEI (redactor șef adjunct), Emil BRUMARU (redactor șef adjunct), Mariana CODRUȚ, Nicolae DABIJA, Nichita DANILOV, Daniel DIMITRIU, Alexandru DOBRESCU (redactor șef), Codruța Gabriela GAVRIL, Valeriu GHERGHEL, Mădălina GRIGORAȘ (prezentare grafică), Ion HADÂRCA, Nicolae IONEL, Alina MUNGIU, Constantin PRICOP (secretar general de redacție), Horia ZILIERU.

Administrația: București, Calea Victoriei 133—135, tel. (90) 506618.
REDACȚIA: IAȘI, Casa cu absidă, Centrul civic; telefon (981) 16242
PREȚUL UNUI EXEMPLAR: LEI 5

Cititorii din străinătate se pot abona prin ROMPRESFILATELIA — Sector export-import presă P.O. Box 12—201, telex 10376 prsfir București, Calea Griviței nr. 64—66, sector 1.